

WINCENTY WITOS (1874—1945) ZNÁMY ĽUDOVÝ POLITICKÝ ČINITEĽ MEDZIVOJNOVÉHO OBDOBIA NAPISAL ZAUJÍMAVÉ PAMÄTİ, KTORÉ VYJDÚ VO VYDAVATEĽSTVE LUDOWA SPÓL-DZIELNIA WYDawnicza. V PAMÄTIACH PIŠE O CELEJ RADE ZALEŽITOSTI SPOJENÝCH S VTEDAJŠIM POLITICKÝM ŽIVOTOM, SVOJOU PÔSOBNOSŤOU A VYSLOVUJE AJ VLASTNÉ INÝCH NÁZORY NA MNOHÉ UDALOSTI. VÝŇATOK, KTORÝ

UVEREJŇUJEME JE Z TRIDSIATICH ROKOV, KEDY WINCENTY WITOS BOL V ČESKOSLOVENSKU. JE ZAHODNO SI HO PRE-ČÍTAŤ NAKOĽKO HODNOTI V NOM ČINNOSŤ VTEDAJŠICH POLSKÝCH POLITIKOV, SMERUJÚCU K SPOLUPRÁCI S NEM-CAMI, KTORÍ V SEPTEMBRI 1939 R. ZAÚTOCILI NA NAŠU KRA-JINU.

...Praha. Rano d. 17. novembra (1933 r.) na pozvanie ministerského predsedu Malypera a ministra Hodžu odcestoval som do Prahy. Vzdialenosť čini asi 300 kilometrov, je to poväčšine pahorkatina alebo malé vršky. Pôda dobre pestovaná, domy murované, cesty výborne vysadené stromami. Bohatstvo všade až priliš viditeľné.

V Prahe bol som roku 1917 na slávnosti 25-výročia otvorenia národného divadla, druhýkrát r. 1925 na veľkej rolnickej výstave. Odvedy Praha veľmi vyrásťla. V meste obrovský ruch, oveľa väčší ako

v našej Varšave. Nie je to divné, veď Praha má skoro toľko áut ako celé Poľsko. Zvlášť navštievujeme časť Prahy za Vltavou, kde sa nachádza sídlo prezidenta, niekoľko ministerstiev a mnohé staré nádherné budovy, ktoré majú rôzne osudy a rôznych páнов. Prezidentská stráž pri paláci má historické uniformy. Ludia tam prichádzajú masovo, bez žiadnych prekážok. Katedrála imponuje tak svojim štýlom, ako aj vekom, veľkosťou a bohatstvom. Stará jagellonská sála je práve v generálnej oprave a pre návštěvníkov nedostupná.

Rozhovor. Večer som rozprával s ministerským predsedom Malypetrom, ministrom Hodžom a predsedom Beranom. Z rozhovoru s nimi som vycitil, že voči Poľsku pocitujú žiaľ za jeho politiku, a najmä za posledné tropy voči Nemecku. Považujú podpísanie dohody medzi Poľskom a Nemeckom za neľjalnosť tak voči Francúzsku, ako aj Malej Entente, a pre samotné Poľsko za veľmi nebezpečné. Podľa nich politika Nemecka usiluje o rozbitie Versailleskej zmluvy, ale aj o zničenie slovanského frontu. Keď česká vláda obdržala

podobný návrh ako Poľsko, rozhodnutie odložila až keď sa nevyjadria iné spojenecké štaty, keď poľská vláda urobila všetko potrebné poskytujúc izolovaným Nemcom obrovskú pomoc. Čudujú sa, že toto poľský národ znáša.

Hodža. Minister Hodža zvlášť ma pozval k sebe. V Poľsku bol niekoľkokrát, dosť dobre ho pozná a na niektoré veci hľadí inakšie ako jeho kolegovia. Obáva sa, že Slovanstvo zaleje nemecká vlna, ktorá musí ísť na východ. Jej pochod prerušíla vojna, ale ona opäť sa vzmô-

že. Nemecké nebezpečie jednako ohrozuje Poľsko a Čechy preto rozumná politika káže im hľadať spoločné prostredky obrany. Malo by sa previesť spojenie obidvoch štátov, a pokial sa to nesane, čo najviac upevniť zauzlené priateľstvo a spoločné záujmy. Nemôžu to urobiť ani Beneš, ani Piłsudski, lebo sú to mali ľudia, ktorí vidia predovšetkým seba, alebo sú dobroruňovia. Nepriaznivú mienu o ministriovi Benešovi vyslovil tiež dr. Stanek terajší maršál československého parlamentu. Nepriateľský postoj zaujal tiež voči Piłsudskému.

ŽIVOT

KULTURNÉ-SOCIÁLNÍ ČASOPIS

WRZESIĘ — ZÁŘÍ — SEPTEMBER Nr 9 1966 Cena 1 zł.

KONIEC „WIŚNIEWSKIEJ“ KONVENTIE

Poľná cesta. V polotieni živého plota zelenia sa čiara rodinných žihľav. Pod nimi kvitnú ešte malé žihľavy. Pod nohami, na cestičke stielie sa nezničiteľný stavikrv. A okolo na úrodnej pôde, lietajú včely za peľom lobody a láskavca. Nie vždy pozorujeme všetky tieto podrobnosti, ale sú chvíle, keď ich zaznamenávame s veľkou presnosťou. Dodnes si pamätám, že to ráno keď som prechádzal pri cintoríne odbociť som trochu z cestičky, aby som zistil či ešte leží rosa. Áno, ešte ležala. Asi slnce už bolo jesenné, slabšie, pilo pomaly, ako do zásoby. Šiel som ďalej, za cintorín. Odtiaľ križom domov a pári jarabíc pri pásse je istých.

Z lana zemiakov počul som čvirkanie. Kirrek — kirrek — nahlas volal samček. Pes zastal. Pit — pit — pit — pit odpovedali samičky. Pes sa začal malarický triast, jeho hlava rytmický poskakovala, vyklopavala čas, ku mne a späť... Môj otec bol etickým polovníkom. Od neho som sa naučil, že do stáda sa nesmie strieľať a nerobil som to ani vtedy, keď remienky pri pásse boli celkom ľahké a nemal som už náboje.

— Vždy strieľaj do krajnej, — poučoval otec — A nenahli sa... Ó, najlepšie takto! Zlom pušku, preves cez ruku, v pravej drži náboje. Jarabice vyletia, založ náboje, námier na krajnú a...

Nedovolil tiež, aby som bral veľa nábojov, len jeden na každý rok života. Aj teraz som konal podľa toho, zo zvyku založil som šestnásť „šestiek“ s brokami nie oveľa väčšími ako zrnka maku. Taka bola medzi nami konvencia „wiśniewska“ — ako ju nazýval otec podľa Wiśniewa, v ktorom sme bývali a asi

podľa „ženevskej konvencie“. Aj dnes ráno, keď cestoval na mobilizáciu spomenul, ako mám strielaf jarabice a pridal:

— Pamäťaj „wiśniewska“! Lebo mňa, syn môj, bude sa už týkať „ženevska“!

Nepochopil som dosť dobre čo tým myšel...

Slnce oblúkom pochodovalo na západ, vypilo rosu, utíšilo vtákov. Len sojky kŕčali ešte chystajúc sa na odlet.

Krásna doba. Jeseň už pevne drží vo víťaznom objati pozostatky leta. Vzlietajú vtáci z posledných startovacích pásov na strniškách, berú v zobáčikoch vôňu sviežej orby. Žeriavy zvonia svojim klekotom na pozdvihovanie.

Nuž, Hubert, začíname. Vpred! Pes zatočil ako opitý niekoľko osmičiek a znehybnel ako naturalistická socha. Zlomil som pušku vošiel som do nízkych kríčkov. Idúcky pomaly som vyfahoval náboje z opaska. Kývali mi po stranach dva strašiaky s výrazom veselých píjanov, ozbrojené fľaškami, teraz nehybné a nestrašiace. Vpred! Jarabice už iste prebehli do nedalekej ďateliny pretkávanej bielou plazivou lebo pes bežal, ľahol a opäť zastal. Spoza chrabta počul som ďaleké bzučanie, pripomínajúce svadobný signál čmeliaka. Rýchle rástlo, silnelo, menilo sa na hlas, ktorý som nepoznal. Obrátil som sa a čakal na to, čo sa opovažuje mútiť ticho poľskej jesene, rušíť poľovačku. Spoza vysokých topoľov vyplávala konečne silueta lietadla. Letelo nízko spojené neviditeľnou linou so svojim tieňom, oralo ním zem. Le-

telo rovno na mňa a keď mi bolo nad hlavou, uvidel som kríče...

...neviem kedy som založil náboje. Dva výstrely predbehli moje dva výkriky. Za otca! — pppaff! Za matku! — pppaff! Strely museli dosiahnuť cieľ. Ale ono plávalo ďalej, len sa mi zazdalo, že prečadilo, začalo rechotať. Smial by si sa — pomyslel som si — keď by som mal so sebou guľky.

Všetko sa stále náhle. Ciel, výstrel, neúspech — tak ako sa stáva pri prvých v živote jarabiciach. Odlietajú nepríliš splašené, nevedia, že napriek porážke víťazstvo je na strane poľovníka. Hukot motorov opäť silnel, tentokrát z opačnej strany. Zase som založil tenké broky a myšel som na guľky, ktoré som nechal doma. Letel ešte nižšie. Zreteľne som videl obloky. Strelím pod nich, výstrel sa vyrovna. Vidim hlavy, preto zľahka počopram doprava, snad trať...

...zazneli výstrely, ale nie moje. Lietadlo strielalo. Nohy mi zasypal piesok, zemaková vňať mi skočila do tváre. Rozbehol som sa k remíze a v behu som si uvedomil, že bežím smerom k lietadlu. Pritúlili mňa nízke kriky, poskytli úkryt skúpy ako moje ozbrojenie, a lietadlo sa vraciaľo strieľajúc. Modlil som sa: Bože, spôsob, aby sa tento netvor rozletel, aby zmizol. Zober ho do neba, nech prestane útočiť na moje roľe, moju zem, moje jarabice, na mňa...

Konečne odletel... Nastalo ticho. Len pes ďalej stal vetriac pred stádom jarabíc, ktoré takto prežili hrôzu poľovačky.

Marian Kaškiewicz

DOŽINKOVÝ VENIEC

Je to už tradícia, že rok-ročne po skončenej žatve Varšava vŕta predstaviteľov vidieka na dožinkách. Tento rok slávnostné dožinky konali sa na štadióne desaťročia dňa 4. septembra. Opäť radosne zaznela stará ľudová pieseň „Úrodu nesieme, úrodu, do gázdovho domu“. Roztočili sa farebné sukne z rôznych oblastí krajiny, hudba zahrala motívy starých ľudových piesní. Pred predstaviteľmi najvyšších štátnej a stranických orgánov defiloval farebný sprievod s dožinkovým vencom.

Tohoročné dožinky zbiehali sa s tisícim výročím jestvovania poľského štátu a boli v istom zmysle prehliadkou výsledkov, ktoré dosiahla dedina v priebehu dejín nášho národa.

Celoročná ťažká práca roľníkov, agronomov a poľnohospodárskych robotníkov bola zhodnotená tak ako aj výsledky hospodárskeho roku 1965-1966. Na varšavskom štadióne, ale aj v celej krajine, v sedliackých rodinách, obciach a na oblastných slávnostiah, bilancovali ročnú námahu. Ekonomisti hodnotia túto podľa hektárovej výnosnosti, porovnávajú s úrodou dosiahnutou v minulých rokoch. Ako dopadli pre nás tieto porovnávania? Sú priaznivé? Budeme môcť tradičný pečený chleba, ktorý obdržal gázda dožiniek súdr. Wiesław delí podľa našich stále rastúcich potrieb?

Naša dedina a celý poľský národ z roka na rok žijú lepšie. Lebo máme stále väčšiu a silnejšiu výrobný potenciál nielen v priemysle, ale aj v poľnohospodárstve. Stále početnejšie továrne pracujú pre potreby poľnohospodárstva. Na vidieku vidime stále viac murovaných domov, pohodlnejších a krajších, na mnohých týčia sa televízne antény. Do dedin prichádzajú televízny kanál kultúra. Tento rok, 22. júla bola odovzdaná do prevádzky veľká investícia pre poľnohospodárstvo — továreň na výrobu dusikových hnojív v Puławach. Bude zásobovať naše poľnohospodárstvo tak potrebnými a vyhľadávanými umelými hnojivami. Sú to v telegrafickej skrátke len niektoré záležitosti s ktorých má radosť poľská dedina.

A porovnávania? Ak si porovnáme úrodu posledných troch rokov s úrodou predložených troch rokov uvidíme, že globálna producia stúpla skoro o 12%. Hektárová výnosnosť štyroch základných druhov obilia stúpla o 1,8 q, zemiakov o 15 q, cukrovej repy o 50 q, olejnátych o 4 q. Rok 1965 bol mimoriadne priaznivý pre vegetáciu obilia a krmív (hektárova výnosnosť štyroch základných druhov obilia činila priemerne 19,1 q). A nedávno, starší gazdovia si to ešte pamäťajú, roku 1938 hektárova výnosnosť štyroch obilí neprekračovala 11 q. Sú to veľmi výrečné čísla a všetkým zrozumiteľné.

Poľsko sa zmenilo z roľnícko-priemyselnej krajinu na priemyselnú — roľnícku. Už roku 1970 — 50% obyvateľstva bude bývať v mestách. Výrobný potenciál socialistického priemyslu je dnes desaťnásobne väčší ako potenciál kapitalistického Poľska spred roku 1939. Viac ako 70% národného dôchodku vytvárajú socialistické výrobné podniky. V roľníctve prevádzajú súkromné gázdovstvá, ktoré zaberajú asi 85% celkového povrchu ornej pôdy. Na ostatnom povrchu gázdujú štátne majetky, ktoré už aktuálne dodávajú štátu viac ako 25% celkového množstva obilia. Rýchle rastie počet obyvateľov krajiny. Dnes už Poľsko počita viac ako 31 miliónov obyvateľov, čo znamená, že v rokoch od 1945 pribúdlo viac ako 8,5 mil. obyvateľov, z čoho len 1/3 produkuje na vidieku viac ako pred vojnou 2/3.

Mnohé uznesenia strany vraveli o veľkom pracovnom vklade roľníckych krúžkov do správneho rozvoja poľnohospodárstva. O ďalšom rozvoji roľníckych krúžkov bude tiež v najbližšom čase rokovat celoštátny kongres roľníckych krúžkov. Usmerňí na najbližšie roky rozvoj poľnohospodárskej samosprávy, ako formy, ktoré prešla v Poľsku skúškou. Stále lepšia kolektívna pôsobnosť v roľníckych krúžkoch, krúžkoch dedinských gázdiniek, stále sa pošírujúca poľnohospodárska osveta počinajúca zimným školnením, cez rozvoj poľnohospodárskych škôl, priemysloviak až po vysoké školy poľnohospodárske majú za následok pracovné výsledky jednotlivých gázdovstiev a celkové tohorocné výrobné výsledky.

Na dožinkach celý vidiek manifestoval tiež svoju vôľu boja za mier. Sedliaci žiadali zanechanie vojny vo Vietname, lebo chápali, že ďalšia eskalácia americkým imperializmom tejto vojny ohrozuje mier.

Ked odovzdávame toto číslo do tlačiarne nemáme ešte text prejavu I. tajomníka KC PZPR W. Gomulku na dožinkových slávnostiah, ale pre jeho dôležitosť odporúčame všetkým našim čitateľom, aby si ho prečítali v dennej tlači.

M. P.

Z rodila sa oveľa skôr ako prvý písomný záznam jej pomenovania. Už v 10. storočí bol tu život v hradiste a na podhradí, ako aj trhovisko s roľníckym zázemím. Okolo roku 1300 bola už mestom s lokálnym právom a sto rokov neskôr vládnuce na Mazowszu knieža povýšilo ju na kastelánske hradiste.

Kto založil Varšavu a aký je pôvod jej pomenovania? Spory na túto tému trvajú ešte podnes. Je isté, že krásna ľudová povest o Warze a Sawe je len legendou. Je historický zdôvodnené, že za vlády Boleslava Krzywoustého jestovalo tu už staré hradiste Warszawcov z rodu Rawitovcov, ktorých osudy už za čias Boleslava Chrobregu hodili z Čech do Poľska. Jeden z členov tohto rodu, Warsz syn Męciny, podľa historických prameňov zoobrazených Pruszyńskym a Kętryńskym, založil rytiersku obec Varšava, pomenovanú tak podľa mesta Warsz. Určite bol tiež zakladateľom osady, na pravom brehu Visly pomenovanej Pragou, ako spomienka na českú Prahu a rodiné Vršovice.

Rýchly hospodársky a politicky rozvoj Varšavy mal svoj počiatok v torunskom mieri a únií s Litvou. Nadobudla vtedy veľký význam ako obchodné stredisko ležiace na dôležitej ceste vedúcej zo západu na Litvu a do Moskvy. Hlavným mestom Poľska stala sa Varšava len po smrti posledného mazowieckého kniežata, keď roku 1596 Zigmund III. pre-

manifestoval vôle boja za národné oslobodenie. V januári roku 1863 Varšava opäť stanula do ozbrojeného boja.

V devätnásatom storočí zrod kapitalistického priemyslu sprevádzal proces vzniku proletariátu. Varšavské továrne zamestnávali prichádzajúce dedinské obyvateľstvo. Tito ľudia sa rýchle menia na z roka na rok mohutnejšiu robotnícku triedu Varšavy. Bieda robotníkov a popri tom vysoká životná úroveň priemyselnou-obchodnej a bankárskej aristokrácie, ktorá dorovnávala pre psychom života rodovej aristokrácií v období feudalizmu, zrodili napokon boj proletariátu s buržoaziou. A opäť Varšava stanula v prvom rade činov, ktoré diktovalo stúpajúce spoločenské uvedomenie. V muroch hlavného mesta narodilo sa poľské socialistické hnutie, oprené na marxistickej spoločenskej teorii, z ktorej vyrástla prvá poľská marxistická strana Proletariát.

Roky nezávislosti predchádzajúce II. svetovú vojnu neprinesli mestu a krajine plnú nápravu stavu zdejšieho po okupantoch. Život mesta, ktoré sa stalo kapitalistickou metropoliou určoval rytmus svetovej konjunktúry a prehľbujúcich sa kríz.

Druhá svetová vojna skoro úplne zničila hlavné mesto roku 1944. Dieľo zničenia začalo bombardovaním hneď prvý deň prepuknutia vojny. O niekoľko dní neskôr varšavské ulice stali sa terénom boja s nepri-

Pri príležitosti 60. narodení súdraha Edwarda Ochaba člena politbyra KC PZPR, predsedu Štátnej rady a predsedu Celopolského výboru Fronty národnnej jednoty z celého Poľska prišli srdečné želania mnohých rokov zdravia, ďalšej plodnej práce a šťastia v osobnom živote. Medzi gratuláiami boli aj blahoželania aktív Československej kultúrnej spoločnosti v Poľsku.

Prezident Štátnej rady píše:
Súdruh
Adam CHALUPEC
Séf redaktora
Kultúrno-sociálneho časopisu
ŽIVOT
W a r s z a w a

Srdečne dăkujem súdruhovi redaktori, ako aj redakčnému kolektívu za blahožiranie zaslané pri príležitosti 60.-výročia mojich narodenín.

EDWARD OCHAB v.r.

VARŠAVA

stahoval sem svoj dvor a usadil sa na stále vo Varšave.

Storočie osvetenstva vo Varšave bolo asi obdobím najkrajšieho intelektuálneho a vlasteneckého rózvoja starej Varšavy. V poslednej, staničovskej etape feudálnej Varšavy, ktorá bola nepokojným konglomerátom miest a jurisdikcií, dodatkom k veľkopánskym sídlam, zmenila sa na skutočne hlavné mesto moderného štátu, na stredisko riadené jednotou mestskou radou a súčasne najväčšie výrobné a obchodné stredisko krajiny. Vo Varšave, poči vplyvom prúdov zo západnej Európy a analýzy vnútornej situácie, zrodila sa potreba reforiem a zmen zriaďenia. Vznikli hlboké vlastenecké prúdy.

Od kedy vojny ohrozili existenciu Poľska, Varšava stala sa hlavným strategickým cieľom. Niekolkokrát zničená, vždy sa rýchle vyhrala zrušením obklopujúcim mesto. Nemci nemilosrdne bombardovali celé mesto pomocou letectva a delostrelectva, napriek tomu, že bolo vyhľásené otvoreným mestom. Keď 30. septembra, po troch týždňoch hrdinskéj obrany nemecké jednotky vchádzali do stredu mesta, našli tu ešte dýmiace ruiny domov spálených počas obliehania. Pod zrúcaninami činžiakov ležali stovky mŕtvol a tisícky provizórnych hrobov na námestiaciach, uliciach a na zelených plochách doplňovali obraz zničenia. Ubiedení ľudia, zlé oblečení a bez práce nepokojne hľadali na očakávajúcu okupáciu a bližiacu sa zimu.

Za týchto podmienok nemohlo byť organizované hneď od začiatku ozbrojené hnutie odporu proti okupantom. Napriek tomu, už od prvých dní hitlerovci začali teroristické akcie proti obyvateľom Varšavy v širokom merítke. Začalo plánové, bezohľadné a prevádzane neslýchane krute ničenie, počiatočne strediska poľskej vedy a kultúry, a neskôr celého obyvateľstva. Dnes, na 27.-výročie vpádu hitlerovcov do Poľska je zahodno si to uvedomiť najmä preto, že v NSR opäť dvihajú hľavu tie isté revanšistické a odvetné silv, ktoré snívajú o novom pochode.

A váska Varšava v rokoch vojny sa nevzdala a v odpovedi na okupáciu a teror, stala sa najväčším politicky a spoločenským najuveďomejším strediskom Poľska. Tu vznikli mnohé podzemné organizácie. Už ku koncu septembra 1939 začala svoju pôsobnosť tajná vojenská organizácia „Služba Zwycięstwu Polski“ Na rozkaz gen. Sikorského bol utvorený „Związek Walki Zbrojnej“, a od roku 1942 „Armia Krajowa“. Tu pôsobili a bojovali robotnícke, ľudové a mládežnícke podzemné organizácie také ako „Związek Walki Młodzieży“, ktorý vznikol v decembri roku 1942. Poľskí komunisti v opere na lavičarskej skupine robotníkov založili v januári 1942 Poľsku robotnícku stranu, ktorej bojovou organizáciou stala sa „Gwardia Ludowa“. Vo Varšave, v silvestrovskú noc 1943 bola povolaná „Krajowa Rada Narodowa“, najvyššia reprezentácia poľského národa riadiaca boj za oslobodenie spod hitlerovskej

okupácie. Jej ozbrojenou rukou bola „Armia Ludowa“. Keď na lavom brehu Visly bolo povstanie, pravý breh bol oslobený v septembri 1944 za účasti I. divízie Ludovej poľskej armády. 17. januára 1945 lavobrežnú časť mesta osloboďila I. Armáda poľského vojska vo veľkej ofenzíve smerom na západ z klinov nad Vislou sahajúc po Odru.

Inhod začal návrat zachránených obyvateľov do ruín mesta, ožili mestské a kultúrne ustanovizne, začala znovuvýstavba zničeného mesta. Pomaly improvizácia ľudí obývajúcich ruiny začala ustupovať plánovej výstavbe a znovuvýstavbe v doteraz nestretanom merítke. O postupoch tejto znovuvýstavby a výstavby najlepšie svedčí početný rozvoj obyvateľstva mesta. Roku 1945 — 150 tisíc obyvateľov na pravom brehu Visly a asi 12 tis. v okrajových štvrtach na lavom brehu, roku 1946 — 486 tis., 1951 už 851,6 tis. a 1961 — 1.171 tis. obyvateľov. Dnešná pozdvihnutá z ruín Varšava je nie len moderným mestom a administratívnym hlavným mestom Poľska, ale aj dôležitým výrobným centrom. Len roku 1961 v odbudovaných a úplne nových, doteraz všobec neznámych továrnach našlo prácu 623,3 tis. osôb, a rok-ročne pribúdajú nové pracovné príležitosti.

Zničenie starej a rozvoj novej Varšavy, socialistického hlavného mesta vzniknuvšieho v období dvadsaťstich povojských rokov a spôsobeného do jedného celku s rekonštrukciou starou Varšavou, zmena predovšetkým zmenu sociálnej štruktúry a uvedomenia jej obyvateľov. Mesto, ktoré bolo dejiskom najdôležitejších udalostí politického života nadobúda nielen pekné a zdravé vonkajšie formy, ale má politický vyspelú robotnícku triedu a inteligenciu.

Výročia

1.IX.1882 — Vznik I. Proletariátu.

1.IX.1939 — Útok hitlerovského Nemecka na Poľsko.

2.IX.1945 — Proklamovanie DR Vietnamu.

3.IX.1939 — Boje v Tucholských lesoch.

6.IX.1944 — Dekrét PKWN o pozemkovej reforme.

7.IX.1939 — Kapitulácia Westerplatte.

8.-27.IX.

1939 — Obrana Varšavy.

9.IX.1939 — Začiatok bitky nad Bzurou.

9.IX.1944 — Osloboedenie Bulharska.

16.- 19.IX.

1944 — Bitka AL v Suchedniowských lesoch.

20.IX.-2X.

1939 — Obrana Helu.

28.IX.1864 — Vznik I. Internacionály.

30.IX.1937 — Prepukol štrajk učiteľov.

IX.1944 — Vyhlásenie Deklarácie ZWM.

Jeden zo starých prameňov takto popisuje situáciu v oblasti osvety a školstva v dávnom Poľsku:

„Kde sa má vzdelávať mladík, kto túži po vede? V našej krajine sú katedrálné, kláštorné a fárske školy — tie sú najnižšieho stupňa. Školy vyučujú na dvoch kurzoch. Prvý učí latinskú gramatiku, retoriku, potom dialekтиku, čo je treba chápať ako filozofiu a hlavné logiku. Druhý kurz učí: aritmetiku, geometriu a v nej kosmografii, zemepisu a prírodopisu, astronomii, ktorá predovšetkým zahrňuje náuku o ukladaní kalendára a astrologických predpovediach. Obsahuje tiež druhý kurz — hudbu, čiže nauku cirkevného spevu.

Tieto školy však nedávajú univerzitné vysvedčenia a sú určené len pre budúciach duchovných.

Na univerzity musia tak duchovní ako aj svetskí putovať do cudziny. Možno však dúfať, že zanedlho vládci Poľska pomyslia s priazňou na našu mládež a vynaložia značné kvóty, aby zariadili v Poľsku univerzitu, ktorá bude vzdelávať našu mládež vo vlasti.“

Takáto situácia bola v stredoveku v národnnej osvete. Mnohí si to uvedomovali, hľadali cesty, aby urobili nápravu a zlepšenie. Nebolo to však ľahké... Školstvo pôsobilo v opretí o cirkev, ktorej úlohou bola príprava predovšetkým vlastných kádrov — knázov. Preto aj celý program bol podriadený tomuto hlavnému účelu. Len v 13. storočí začali vznikať fárske školy, ktoré vydržiavalo mesto ale aj tie boli závislé na cirkev. Navštevovali ich chlapci, ktorí sa v nich učili čítať, písť a spievať cirkevné piesne. Len po čase bolo zavedené do škôl vyučovanie iných predmetov. Gramatiku, retoriku a dialekтиku vyučovali v tzv. trivium čiže v školách pre nižší stupeň vzdelania. Vo vyššom — quadrivium vyučovali geometriu, astronomiu, hudbu a aritmetiku. Ale tento stupeň bol len pre kandidátov na duchovných.

Rozvoj škôl všetkých typov naznamenávame po reformách Kazimíra Veľkého. Veľký vplyv na to malo zvýšenie civilizačnej úrovne. Vtedy vzniká (1364) aj prvá v Poľsku univerzita — Krakovská akadémia. Univerzita odohrala veľkú úlohu v rozvoji poľskej kultúry. Študovali na nej tiež študenti v cudziny o.i. z Maďarska, Nemecka, Čech a Slovenska, lebo vysoko boli hodnotení profesori našej prvej akadémie. Z mnohých predmetov na mimoriadne vysokej úrovni boli matematika, zemepis a astronomia, hoci v programe prevádzala teológia.

Začiatkom 16. storočia začali k nám zo západu prenikať humanistické myšlienky. Zo strachu pred reformáciou školy kontrolované cirkevou uzavreli sa v rámci starých programov a nastačili za celkovým rozvojom osvety. Preto

Národná osveta (I)

ŠKOLSTVO V DÁVNOM POLSKU

Začiatok školského roku. Mládež opäť v školských laviciach. Pripomíname, že vo vyučovaní je dôležitý každý deň, lebo všetky dajú konečný, dobrý alebo zlý výsledok. Zapamätajte si to, mladí priatelia! Prajeme Vám dobré známky!

aj rýchle začali upadávať, tratiac žiakov i popularitu. Žiaci vzdelávaní nie slien pre duchovný stav, ale aj pre štátne miesta, v štacheckom Poľsku hľadali preto vzdelanie u súkromných učiteľov alebo, ako to vraví spomínaný záZNAM, tiež v cudzine. Tam prednášali klasickú latinčinu, dejepis, etiku, politiku a retoriku. V polovicí

16. storočia niekoľkí spisovatelia navrhovali uzdravenie stavu školstva v Poľsku, boli to Szymon Marycijusz, Erazm Gliczner, Andrzej Frycz Modrzewski. Ich návrhy, zaistenie vzdelania všetkým stavom v občianskom duchu, v školách vydržiavanychých cirkvou a pod dozorom svetských, štátnych orgánov, boli čiastočne realizo-

vane kalvínskymi, luteránskymi, českobratiskými a arianskými školami.

Pre tieto školy rôznych vyznanií, s ktorými sa o.i. spája meno Jána Amosa Komenského bolo charakteristické, že v nich vládol duch demokracie a tolerancie. Používali v nich nové, pre tú dobu pokrokové metódy, učili z nových učebníčkov a tiež také predmety ako matematika, prírodopis, dejepis, ekonomika, svetská etika a poľský jazyk. Ako odpoveď na rozvoj týchto škôl katolický tábor reagoval pozvaním, do Poľska ročku 1565 jezuítov. Vytvorili školský systém opretý o náboženský fanatismus a podarilo sa im, vďaka pedagogickým schopnostiam ako aj domenej bezplatnosti výučby, najskôr žiakov a dôveru. Len na troškach jezuitského rádu vykazaného roku 1773, predstavitelia poľského osvetenstva vytvorili poľsku národnú školu.

Avšak obdobie reformácie bolo priznivé pre rozvoj škôl. Ku koncu vlády Zigmunda III. (1566-1632) zaznamenávame asi 1500 farských i protestantských škôl, v ktorých výučba bola na vysokej úrovni. Tieto výsledky boli pochované vitzastvom kontre-reformácie a roku 1773 počet týchto škôl hodnotili na okolo sto. Vzdelení učiteľov nahradili organisti.

Roku 1773 snem povolal k životu Komisiu národnej edukacie. Bola svetským školským orgánom a jej účelom bolo odbudovanie osvety a prisposobenie tejto potrebám národa. Za účelom zovšeobecnenia výučby Komisia zaoberala sa fárskym školstvom, v ktorom sa učili chlapci a dievčatá nižších stavov. Do programu týchto škôl boli zavedené odborné predmety z oblasti roľníctva, obchodu a priemyslu popri všeobecných predmetoch. V školách boli nariadené oslavys štátnych sviatkov a výročí, čo sa pričinilo k rozbudovaniu vlastenectva. Komisia tiež previedla reformu Krakovskej akadémie o.i. začali vyučovať svetskí profesori, bol zavedený poľský vyučovací jazyk a založený seminár, ktorý vzdelával na štátne trovy učiteľov pre stredné školy. Komisia národnej edukacie pôsobila dvadsať rokov a dalo by sa ju pomenovať prvým ministerstvom osvety v Poľsku a prvou inštitúciou tohto typu v Európe. V období jej pôsobnosti boli v Poľsku dve vysoké školy, 74 oddelenia a podddelenia vo vojvodstvách a okresoch, ako aj 1600 farských škôl.

Ešte roku 1914 časopis Kaštieľ a dedina (zošt. VII.) analizujú vtedajší stav osvety po dobrovom spomína Komisiu národnej edukacie: „Krajina analfabétov. Tento bolestný býť dali nám strašné podmienky, v ktorých sme museli žiť, a predsa pred sto rokmi naše osvetové začiatky postavili nás do čela tohto hnutia skoro v celej Európe. Naša Edukačná komisia bola prvým ministerstvom osvety na svete“.

MARIAN BRZOZA

ČO JE NOVÉ PRI DUNAJCI?

V centre pozornosti verejnej mienky je stále plánovaná priehrada na Dunajci. Práve končia vrtné práce uzatvarajúce etapu geologických výskumov. Týmto spôsobom sú vytvorené predpoklady pre projektovanie priehrady.

SNAĎ O ROK SKÓR...

O tom, že všetko priebeha úspešne svedčia snahy Ústredného úradu pre vodohospodárstvo, o urýchlenie stavby o jeden rok. Ak tato iniciaitia bude schválená, práce sa započnu už v IV. kvartále 1967 roku. Malo by to proradý význam nielen pre rýchlejšiu realizáciu stavby, ale aj pre plynulé prenášanie náradia a odborníkov zo Soliny, kde v tomto období budú práve končiť práce. Samozrejme týmto spôsobom ušetrí sa veľa. Preto dúfame, že rozhodujúci činitelia schvália urýchlenie o rok výstavby priehrady.

ZELENÉ PÁSMO — ALE AKÉ?

Samotná stavba priehrady prešla už krízovým ohňom otázok a pochybno-

sti obyvateľstva obývajúceho túto oblasť. Ľudia majú správny pomer k tejto veľkej investícii, chápú jej celosvetový a lokálny význam. Ešte stále vzbudzuje pochybnosti plán obhospodárenia okolia jazera. Oddelenie architektúry PWRN v Krakove snažilo sa tieto pochybnosti vyjasniť cez exponovanie a vysvetľovanie plánu obhospodárenia na najzainteresovanejších dedinách Maniowy a Czorsztyn. Námetky obyvateľstva sú podstatné. Jedná sa o tzv. rekreačne zelené pásmo a jeho šírku. Podľa návrhov Oddelenia architektúry PWRN Krakov, jazero bude obklopené zeleným pásmom, za ktorým bude cesta a len za cestou budú lokalizované dediny a role obyvateľstva. Námetky koncentrujú sa na tejto otázke preto, lebo podľa nich šírka pásmá znemožňuje obdržanie náhradných roli, odsunuje ich od vody t.z. aj od turistiky z ktorej predsa budú fažiť.

Zdá sa, že malo by sa okolie komponovať takým spôsobom, aby čo najviac pripomínať prirodzené podmienky Podhala. „Izolovanie“ okolia jazera od obyvateľstva s celou typickou

hudovou kultúrou a zvykmi tejto oblasti môže vytvoriť umelé pásmo „ticha a prázdniny“. A predsa veľkým, novým argumentom turistickej propagandy tohto terénu (zvášť pre cudzinu) boi svojrázny, krásny, neopakovateľný folklór. Návrh pripomína dnes už anekdotickú záležitosť výstavby hlavného mesta v minulosti — budovanie štvrti monumentálnych blokov, kde neboli obchody a zábavné podniky, kde ked' ľudia odišli z úradov, ostávali vymreté ulice.

Záležitosť obhospodárenia, záležitosť okolia jazera mala by ešte raz prejsť filtrom najlepších skúseností v tejto oblasti, a to nielen poľských. Isté je, že viac o tejto záležitosti je nutné diskutovať v teréne s aktívom, verejnými činiteľmi a obyvateľstvom. Lebo súčasne nedorozumenia v tejto záležitosti sú veľké.

INFORMOVANIE OBYVATEĽSTVA POMÁHA

V protiklade k tomuto záležitosťi výstavby, nevzbudzujú znepokojenie. Najmä preto, že obyvateľstvu vysvetlili tieto záležitosti podrobne a

večne spolu s komplikovanými právnymi záležitosťami. Je to správne, lebo vytvára predpoklady k tomu, aby samotná akcia výstavby prebiehala bez komplikácií. Ľudia vedia, že napr. budovy na zaplavenom území budú hodnotené dvomi odhadcami a v súhlase s predpismi-náklady za výstavbu nových znížené o percentu o potrebovania. V prípade neshodnosti bude sa robiť zápisnica o dohode. Pôda bude hodnotená podľa platných v tomto obore predpisov.

Záležitosť výstavby budú mať svoje etapy. V prvom rade (už budúci rok) budú výstavbené terény potrebné pre technickú základňu stavby (o.i. pri Niedzicy). Už teraz zememerači pracujú na Nadzamezu, kde majú byť osídlení obyvateľia Czorsztyna a snaď aj 10 gázovstiev z Niedzicy. Práce prebiehajú podľa plánu. Dá sa predpokladať, že ďalší pokrok v tejto oblasti bude sprevádzat úzka spolupráca s obyvateľstvom.

Priehrada na Dunajci každý mesiac nadobúda reálnejšiu tvár. O nových momentoch budeme bežne informovať našich čitateľov.

Z Buzulučku do Prahy — tak sa nazýva neobvykle zaujímavá kniha armadného generála, ministra národnej obrany Československa v rokoch 1945-1950 — Ludvíka Svobody, ktorú nedávno vydalo vydavateľstvo MON v preklade Zdzisława Hierowského.

Napísaná vo forme osobných spomienok autora, obsahuje politické a vojenské udalosti, ktorých počiatok mal miesto v období Mnichova, tragicom pre osudy nielen Československa. Zoznamuje s priebehom organizovania československými emigrantmi

Autor knihy, armadný generál Ludvík Svoboda narodil sa v malej dedinke na Morave Hroznatin. Z prvej svetovej vojny vrátil sa s hodnosťou kapitána, a od roku 1920 do 1938, po ukončení rady škôl a vojenských kurzov, slúžil v československej armáde. Keď do Československa, 15. marca 1938 vychádzali hitlerovské divízie s umrlčími lebkami na čiapkach, bol plukovníkom, veliteľom náhradného praporu 3. pluku pechoty Jána Žižku v Kroměříži.

Je jedným z tých predvojnových dôstojníkov, ktorí nemohli sa zmieriť

správne bolo Poľsko považované za prvé bojište z hitlerovským Nemeckom.

Poľská verejnosť mala k československým emigrantom neobvyklé priateľské a srdečné vzťahy, srdečné tiež boli vzťahy medzi nimi a poľskou armádou. V emigrantoch videli nielen spojencov, ale aj vojakov v cudzine, ktorí chceli bojovať za oslobodenie fašistami dobytej vlasti. Avšak vládne kruhy, ktoré do poslednej chvíle počítali na dohodu s Hitlerom vyhýbali sa aj tým najmenším pokusom zaoštrenia situácie a zo začiatku sa ofi-

vojakmi bol pluk. Svoboda, ktorý už na druhý deň po svojom príchode do Krakova bol menovaný veliteľom Vojskovej jednotky a prevzal ju od jej prvého veliteľa nadporučíka Jiřího Krála. Miestom pobytu jednotky bol krakovský Dom Turystyczny, v ktorom zo dňa na deň bolo tesnejšie.

V chvíli keď poľské vládnuce kruhy začali si uvedomovať blížiacu sa katastrofu, aj situácia československých uprchlíkov zmenila sa na lepšie. Vojská jednotka 13. júla bola presťahovaná do opusteného vojenškého tábora v Bronowiciach Malych pri Krakove. Obdržala tiež taku istu stravu ako poľské vojsko. V tom období bol to už plný prapor pechoty a niekoľkost letcov — spolu asi 3 tisíce osôb. Avšak záležitosť ich vyzbrojenia ďalej čakala na riešenie.

Zatiaľ, vo výsledku oživené činnosti Beneša, morskou cestou cez Gdyniu a po pevnine cez Rumunsko, začali odchádzať organizované transporty. Týmto spôsobom opustilo Poľsko asi 2 tisíc československých vojakov, v tom mnohí dôstojníci, rôzni vojenški odborníci a letci. V nedalekej budúcnosti bojovali spoločne s poľskými vojakmi vo Francúzsku, Afrike a bránili Anglicko.

V bronowickomtábore ostalo len asi 1000 vojakov, ktorí sa stali jadrom Československej legie v Poľsku. Okrem toho na základe spoločnej dohody z júla 1939 časť československých letcov a odborníkov bola zaradená do regulérnych jednotiek poľskej armády. 1. júla poľské letectvo prijalo skupinu ôsmich slovenských letcov z 64 eskadry slovenského letectva, ktorí 7. júna 1939 roku utiekli z Piešťan štyrmi vojenskými lietadlami a pristali na letisku v Krakove a v Dębline. 27. júla do poľského letectva boli prijati ďalší trináct československí letci, a 29. augusta sedemdesiatidvaja. Zúčastnili sa neskôr septembrovej kampane, potom spolu s poľskými letcami odišli na západ, kde pokračovali v spoločnom boji s nepriateľom.

V auguste 1939 zapadlo rozhodnutie presťahovania československého tábora do Leszna pri Baranowicach, kde dostali určité množstvo zbrani a začali cvičenia. V Bronowicach Malych ostala len skupina necelých dvesto osôb, aby likvidovala tábor a prijimala hliásiacich sa ešte stále československých uprchlíkov. S hlavnou skupinou v Leszne tito vojaci sa už nespojili. V septembri 1939 roku spolu s poľskými vojakmi odišli do Rumunska, odkiaľ boli odoslaní do Palestíny a Francúzsku.

O tri dni po prepuknutí vojny, v septembri 1939, dekrétom prezidenta Poľska a vrchného veliteľa bolo konečne sankcionované utvorenie Légie Čechov a Slovákov v Poľsku, ako súčasti poľskej armády. Mala byť formovaná v sile 1. brigády skladajúcej sa z piatich praporov. Nábor do Légie mal byť ochotnícky a mal zahrnuť okrem iného Čechov a Slovákov, poľských občanov. Títo vojaci mali obdržať plnú výstroj a bojové náradie, poľské uniformy s ponechaním na čiapkach československých znakov, ako aj žold. Československé pravidlá mali byť v platnosti v Légii, a poľské počas spoločných bojových akcií s poľskými vojskami. Velenie nad Légiou mal prevziať generál Prchal, avšak stretlo sa to s rozhodným protestom a demonštráciami československých vojakov, takže gen. Prchal bol nútene vyhýbať sa táboru, a skutočným veliteľom bol pluk. Svoboda.

Avšak plná organizácia Légie sa už neuskutočnila. Rýchly rozvoj udalostí počas septembrovej kampane znenomžnil vyzbrojenie československých vojakov a zapojenie ich do boja. Len v posledných dňoch septembrových bojov tito vojaci zrazili sa s nepriateľom v Tarnopoli, kde ohňom guľometov zostrelili dva hitlerovské bombové lietadlá. Za protileteckú obranu Tarnopola pluk. Svoboda bol vyznamenaný generálom Sikorským počas pobytu v Sovietskom sväze, v decembri 1941 poľským Krzyżem Walecznych.

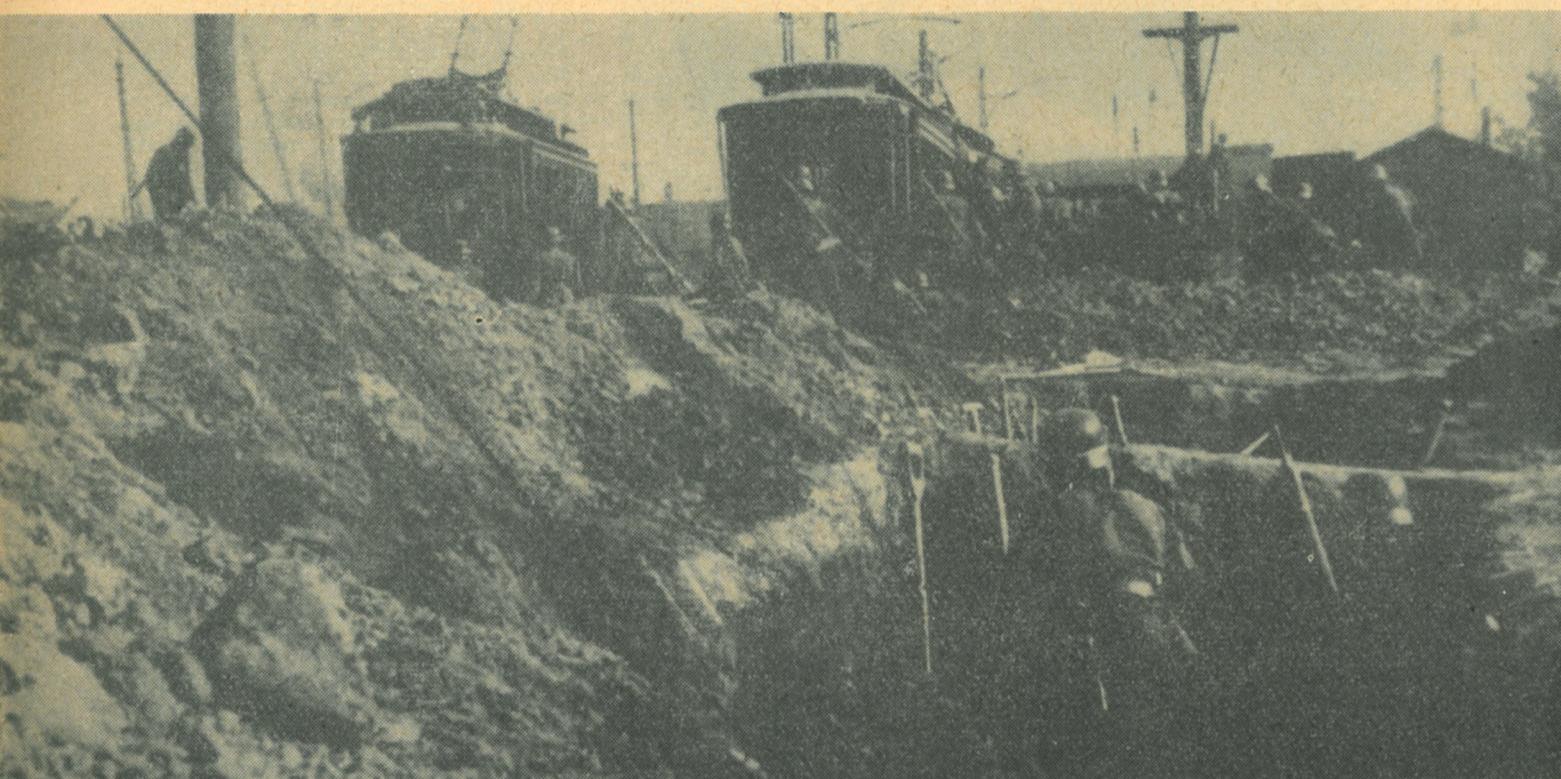
Zoskupení v Leszne československí legionári, pod tlakom útočiacich hitlerovských armád, boli nútene, aby cúvali na Lublin. Neskôr, po nadviazaní spojenia so sovietskym veľvyslancovom v Poľsku, ktoré v tom období prestalo sa z Varšavy do Lvova, legionári rozhodli sa prejsť do Sovietskeho sväza. Stalo sa to v noci z 18. na 19. septembra 1939 roku, po prekročení Seretu pri Rakove.

ADAMEC

(Pokračovanie)

Z BUZULUKU DO PRAHY

KRAKÓW 39

Nemeckí vojaci na uliciach Varšavy 28.IX.1939.

mi Československej legie v Poľsku roku 1939.

Avšak podstatným obsahom týchto pamäti sú historické fakty a udalosti spojené s utvorením československých vojenských jednotiek na území Sovietského sväzu. Siluety hlavných hrdinov — českých a slovenských vojakov, ich činy, celá ich bojová cesta po boku Červenej armády od Buzulučku — miesta organizácie, cez bojový krst v charkovskej operácii na jar roku 1943 v tuhom boji pri Sokolove, po účasti na oslobodení juho-východnej oblasti Poľska počas dukelsko-prešovskej a jaselskej operácie roku 1944, ako aj Sliezska roku 1945. A keď 30. apríla 1945 nad Berlínom zaviazala červená zástava víťazstva, československí vojaci oslobodzovali Moravskú Ostravu a začali dobývanie Váhu.

V krátkom článku je nemožné opísať všetky udalosti a hrdinské činy z priebehu dvadsaťtich šiestich mesiacov fažkých bojov československých vojakov, ukončených vicročením do oslobođenej Prahy, je tiež nemožné zhŕnúť knihu generála Svobodu, priameho účastníka a veliteľa tých jednotiek, ale o to viac odporúčame našim čitateľom, aby si ju prečítali. Na tomto mieste vynasnažíme sa len pripomenúť, že autorom a inými publikáciemi vydanými v Poľsku, niektoré menej známe okolnosti sprevadzajúce organizovanie Československej legie v Poľsku, a v druhom pokračovaní zobraziť vznik 1. Československého samostatného praporu v Sovietskom sväze, ktorý ku koncu roku 1943 zmenil sa na I. Československú samostatnú brigádu, a neskôr na I. Československý armadný sbor.

s kapitulantskou politikou československej buržoázie voči požiadavkam Hitlera a ako mnohí vlastenci ilegálne opustili krajinu, aby za hranicami začal boj o jeho národné a sociálne oslobodenie. Už 11. júna 1939 prihlasil sa na československom konzuláte v Krakove ako 310 úprchlík, aby sa zapojil do československej Vojenskej jednotky, vzniknuvnej tu 30. apríla 1939 roku, ktorá bola jedným z najaktívnejších stredisek zoskupujúcich československých emigrantov v Poľsku.

Základom programu Vojenskej jednotky bol ozbrojený boj za prinávratenie nezávislosti a československých hraníc spred mnichovskej zmluvy. V Krakove vydávala vlastný časopis „Přehled“ a nadávala početné kontakty s krakovským vojenským veliteľstvom, s poľskou tlačou a rádiom, ako aj s mnohými významnými osobnostami vtedajšieho politického a vojenského života v Poľsku. Za svojho politického a štátneho vodcu považovala emigráciu Československý národný výbor v Londýne, pretvorený roku 1940 na dočasného výboru, na čele ktorej stál dr. Beneš. Avšak tento postoj nebol jednotný, ako neboľo jednotné zloženie politických skupín medzi československými politickými úprchlíkmi v Krakove od kraje pravičiarov po rozdelených lavičiarov.

V tom období poľsko-československé pomery neboli tiež ani jednoduché ani ľahké. Začala ich krátkozraká a dobrodružná politika poľskej buržoáznej vlády vo veci Těšínska. Napriek tomu, do Poľska pretekal mohutný prúd československých politických a vojenských úprchlíkov, lebo

ciálne neangažovali do organizovania československých vojenských jednotiek v Poľsku. Následkom toho situácia československých emigrantov dlhšiu dobu nebola ani jasná, ani ľahká. Predovšetkým chýbal ozbrojenie a prostriedky na vydržiavanie stále sa zväčšujúceho počtu úprchlíkov. K odstráneniu týchto prvých fažkostí prispeala poľská verejnosť, tvoriace sa poľsko-československé výbory, a najmä československá kolónia v Poľsku.

Okrem toho vtedajšie vládne kruhy, v súhlase so svojím protisosietkým zameraním, všetkými silami usilovali, aby znenomžnili nadviazanie československou emigráciu priateľských stávkov so Sovietskym sväzom, ktorý hned od začiatku vypovedal sa proti Mnichovu, ponúkol československou buržoáziu odmietnutu vojensku pomoc, a kam v súhlase s rozhotvritím ústredného výboru KSC odcestovala väčšina straníckych funkcionárov, aby odšiali riadiťa oslobođenecké hnutie.

Postoj takejto izolácie od komunistických vplyvov zodpovedal emigráciu vláde Beneša a niektorým československým emigrantom, medzi nimi bol i generál Prchal pôvodom z kraju reakčnej českej buržoázie, do konca odmietajúci možnosť spolupráce so Sovietskym sväzom. Toto spôsobilo, že už od samého počiatku vo Vojenskej jednotke v Krakove vytvorili sa dva prúdy. Jedna časť emigrantov na výzvu Beneša, aby bajaschopní muži odišli na západ, rozhodla sa tá preniknúť a v opretí o západné mocnosti rozbuďať ozbrojené sily — a druhá, domnievajúca sa, že prepuknutie poľsko-nemeckej vojny je nevyhnutné a blízke, rozhodla sa vytvoriť v Poľsku silnú vojenskú jednotku. Medzi tými

Oral raz čert kraj Sprévy. Oral, preorával čiernymi byvolmi, ktoré mohutne stonali. Ale zem bola tažká a byvoly nie a nie sa dostať z miesta. Čerta to nahnevalo, hodil po nich svoju čiapku, byvoly sa splašili a podho v nohy. Divokým cvalom sa hnali s pluhom, zanechávajúc za sebou brázdu. A keď do brázdy vnikla voda, vytvorila krivolakú Sprévu.

Tichučko tečie Spréva. Takmer nehlubšie. Plytké sú jej brehy. Silné topole a štíhle olše sa usilujú byť obrovsky vysoké, aby takto vytvárali vysoko šumiacu aleju. Aleja spieva a šumi. Voda sfarbená do svetlostrieborná odzrkadľuje tmavé a nízke krovie. A korene stromov vykukajú von z trávy a nedaleko za rákosím rozprestiera sa vonná lúka. Z diaľky doznievajú pozdravy, počuť šplachot vesi a ľudskú vratu.

Objavujú sa člnky, široko naložené trávou. Za nimi prichádza úzky čln. Je na ňom poštár. Jeho čln pravidelne brázdi pomaly tok, aby donášal radosť i smutné zprávy až na sedliacke dvory.

Nás sprivedca a kormidelník v jednej osobe pripravuje čln na plavbu. Starostlivo obzera ľad. Okrem mňa sú ďalší cestujúci — staručký srbský učiteľ a nemecký priateľ. Plavba začína.

Nie, ešte nie. Starý sprivedca pridržal veslo, aby dal prednosť lodičke, ktorou šplachot už počuť a ktorá sa každú chvíľu vynori z krovísk. Kormidluje na nej žena, vysoká, štíhla, šarmantná. Na kôpku slamy sedí dieťa pozera na nás veľkými tmavými očami.

Cesta Sprévu pôsobí upokojujúco. Je to prekrásny zážitok. Zoširoka vdychujeme zdravý vzduch, pohodlne sa vystierame a premýšľame. Po krátkom čase sa prihovárom svojmu spolucestujúcemu, staručkému učiteľovi.

— Poznáte dobre tento kraj?

— Samozrejme, narodil som sa tu. Je to môj rodný kraj. Poznám v ňom takmer každý strom a krík, každý prítok Sprévy a viete, že ich je tu asi tristo?

— Počul som o vzniku Sprévy. Podľa legendy ho pripisujú čertovi — oráčovi.

— Áno, táto legenda je medzi ľudom rozšírená. No okrem nej neraz počuť aj to, že Sprévu vytvoril obor Sprjewnik hned potom, čo založil mesto Budišín.

— Podľa tejto legendy bol najprv Budišín a až potom tento prekrásny kraj?

— Áno. Po založení mesta vraj strieľal obor s veľkou radosťou šípy do vzdachu. Jedem z nich padol v horách Lausitz a zaryl sa hlboko do zeme. Keď ho vytiahli, vystrekol pramienok Sprévy. Pramienok popreskával celý kraj a povytváral množstvo ramien a ramienok.

A zasa idú člny. Zasa vzájomné zdravenie, veselé úsmevy. Na jednom z nich čítame „Burg Kauper“. Jeho kormidelník nás srdečne pozdravuje a prihovára sa „pomágať Bog“. Aké blízke našej reči a vzdialené reči mojich nemeckých priateľov... Ďalej som nerozumel. Jeho pekná, melodicá vratva sa nesie krásnou ozvenou. Pokračujeme v záčatom rozhovore.

— A ľudia, prosím vás, kedy osídli tieto kraje?

— Už v strednej dobe kamennej sa sem dostali.

— V strednej kamennej?

— Veru, v strednej kamennej. A ešte dnes sa v niektorých rodinách dedia kamenné sekery z pokolenia na pokolenie, aby pripomívali toto osídlenie. Starosť a ne patrí domácej panej.

— Je to len spomienka na osídlenie?

— Nielen spomienka. Je to aj zvyšok povery, že iba kamenná sekera ich chráni pred bleskom a búrkou. Ale skôr sa bolo treba chrániť pred pániom, ktorí tento kraj kruto vykoristovali.

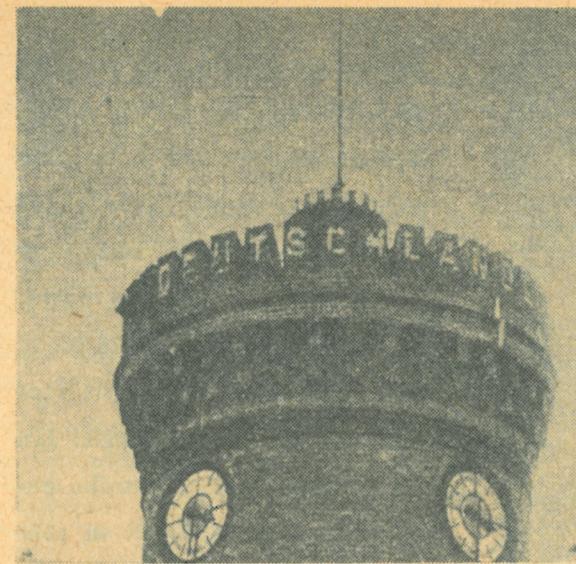
Celý Spréwald medzi Burgom a Lübeckom patril predtým grófovi Lynarovi. Jeho lúky a polia obrábali sedliaci. Platili za ne vysokú áréndu. A neraz práve vody Sprévy, ktorá im tak prirástila k srdcu zničili povodňou celú úrodu. Ich práca vyšla navinovoč, mnohí vyšli na žobrácku palicu. A vtedy bolo treba začať znova. Ostraníť z lúk piesok, ktorý voda naniesla a tvrdzo sa pustiť do práce, lebo gróf bol nenásytný, svoj podiel si zobrať a keby mali sedliaci hladom zomrieli.

Krutý bol život Lužických Srbov. No národ odošiel v rozbúranom nemeckom mori a zachoval si národné povedomie, svoje zvyky, svoju materinskú reč.

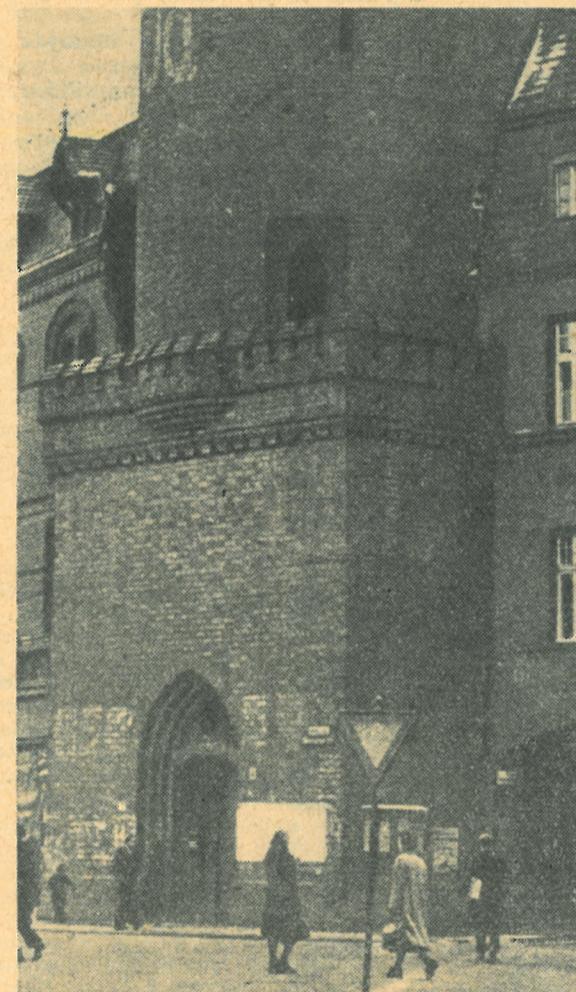
— Hovoríte po wendsky?

— Nie, srbsky.

— V čom je rozdiel?

NAD SPRÉVOU

— V ničom, wendsky je nesprávne.

— Ľudové?

— Nie! Urážlive. Za čias cisárstva i fašizmu nás nazývali Wendmi, našu reč wendskou.

— Ale ved' aj noviny, kostol, školá, písali a hovorili o Wendoch.

— Áno, ved' všetci boli nástrojom pre našu likvidáciu. No dnes už toto urážlivé pomenovanie nepočuť. Žijeme v Nemeckej demokratickej republike ako rovnocenný národ. Mená týchto prítokov, dedín a oblastí sú srbské. Tok, ktorým prechádzame sa napríklad volá Rylianska Grobka.

Každý národ má svoju história. Hovoria o nej priateľia — priateľsky, nepriateľia — nepriateľsky, zlostne. Hovorí ona o kraji i ľuďoch, o živote i zvykoch. V súčasnosti i o tradícii.

Máme v rukách knihu o ľudových zvykoch. Jej autor — Nemec — tri roky chodil po dedinkach Lužických Srbov. Tri roky skúmal, hľadal, tri roky rozprával s ľuďmi o ktorých reči napisali, že

Slovansko-srbska menšina v NDR počíta na území, na ktorom je osídlená medzi hornými Lužicami a lesom Sprévy asi 80 tis. V oblastiach obývaných menšinou sú početné vývesné tabuľe a nápis na obchodoch v nemčine a srbčine. Navonok hlas Lužičanov reprezentuje starý komunista a poslanec Ľudovej

je príjemná. Ľudia sú zdraví a veľmi sympatickí, hovoria dialekтом wendským.

A znova sa stretávame s názvom wendsky, znova a znova to pripomína staré časy. Ale história musí aj o nich hovoriť.

Nechajme teda prehovoriť historiu, aspoň heslovite. Roku 1427 srbskú reč zakázali v Míšni. V Leipzigu v Elstere už sto rokov predtým. Lužica patrila kedyž korune českej. Bola to akási ochrana pred nemeckou rozpínavosťou. Nemcov, zvlášť z výšich kruhov tu bolo málo. O päťsto rokov neskôr — 19. mája — zakázalo evanjelické kuratórium v Magdeburgu bohoslužby v ich reči.

Pri záhradnom stolíku, v tieni starého stromu sme si sedli na krátke oddych. Náš sprivedca otvoril dobrý studený koňak a povedal nám: Srb má rád robotu, tvrdú robotu ale aj veselé sviatky, oslavu. Pri pijatike povie: „Ja vás vidím, ja vás počujem“.

Podľa starého zvyku sme sa teda pozdravili a pripili si, ale nezabudli sme doložiť aj „Prosit“ — nemeckých priateľov a naše staré, ale pekné „Na zdravie, nech nám slúži“.

Stolíky záhradnej reštaurácie sa zaplnajú. Prichádzajú turisti z celého Nemecka, i zo zahraničia. Splet jazykov tvorí vravu a len občas doňahne k ušiam súvislá reč. Skúmaš pohľadom národnosti. U turistov sa môže myliť. No Lužických Srbov, domorodcov pozná ihned. A nemožno nedat za pravdu tomu, kto už roku 1799 do knihy napísal: Lužica — najlepšie okolie s najzdravšimi ľuďmi, šikovními rybármami a statnými chlapmi, ktorí sú ideálom mnohých vlád.

A veru dobre urobili tie vlády, ktoré ich vedeli využiť pre seba. Prusci a Sasi to využívali. Roku 1795 zobraťi 140 mužov, všetko dvojmetrových chlapov do gardy. A ďalšie stovky chodili do Berlína ako regrúti. No nech boli v akejkoľvek uniforme, svoje zvyky, svoju reč i príslušnosť k malému národu srbskému si udržali.

Ľudia zo Spréwalandu tvoria jeden celok s prírodou. Ich typické domky sú ako časť okolitej prírody. A tak ako patria drobné potôčky k Spréve, tak ľud tu žijúci patrí k scenériu tohto kraja. Nasprék niekdajšej nepriazni grófa Lynara i zbesilosti Göringa. Napriek zákonom o vykynození, lebo telo možno zlomiť — no ducha, národnú hrdošť a presvedčenie nie. A či nám o tejto hrdošti k rodnému kraju nehovorí aj táto povesť?

Starý rybár chytal ryby z malého člna. Zrazu prišla víchríca a vyzdvihla ho aj s člnom vysoko, vysoko do neba. Boh otvorí bránu nebeskú a spýtava sa: Kto si, pozemštan, z ktorej zeme prichádza? A sebavedomý rybár odpovie: Kleper z Lipiek, iste poznáš Bože túto dedinku.

Opúšťame príjemný chládok záhradnej reštaurácie. Máme pred sebou ešte návštevu v Budišíne, kde je sídlo srbskej kultúrnej ustanovizne Domoviny.

„Boh žekuj“, vy ste Srb, taký pán? — prihovorí sa mi starenka, malá, zhrbená, do uzlíčka by ju zaviazal.

— Tu je predsa všetko srbské, odpovedám vyhýbavo.

— Môj Bože, povie starenka, napolo plačúc a počáva mi ruku. To sa teda nemusíme báť že tá naša švarna reč zahyne.

Domovina je demokratická masová organizácia Lužických Srbov. Založili ju roku 1912. Od svojho vzniku bola reprezentantkou Srbov a nositeľkou slávnych národných tradícií. Stala sa aj prvou obefou fašistov, najprv chceli zmieniť jej náplň i poslanie a keď sa im to nepodarilo, zrušili ju, ako aj denník Srbská novina. Bolo to v čase, keď sa pripravoval statút, že Lužickí Srbi sú vlastne wendský hovoriaci Nemci. Tým sa malo potvrdiť, že táto zem nie je zemou Slovanov. Fašisti zúrili. Každého kto hovoril po srbsky považovali za nepriateľa. Celý rad popredných Srbov bol v koncentrákoch, medzi nimi aj známy dr. Maria Grolmus, starý veterán Karel Janák i predseda Domoviny Kurt Grenz. No a namiesto štatútu o wendských hovoriacich Nemcoch sa pripravili spisy iné, napríklad tento, z 15. mája 1940:

„Lužickí Srbi budú menejcené obyvateľstvo. Budú bez vodcu a majú byť k dispozícii pre zvlášť fažké práce na cestách, v lomoch, na stavbách, a len fažkou prácou sa môžu vykúpiť a prikloniť k nemeckej kultúre“.

To však nie je všetko. Pán Göring, mal aj svoj súkromný plán s Lužickými Srbmi. Chcel si na ich území urobiť poľovnícky revír, akúsi prírodnú rezerváciu zvierat, samozrejme po likvidácii domorodých obyvateľov. Ale predpovede nevyšla. Lužickí Srbi prekonali všetky nástrahy. Dnes sú v Nemeckej demokratickej republike rovnoprávny národom.

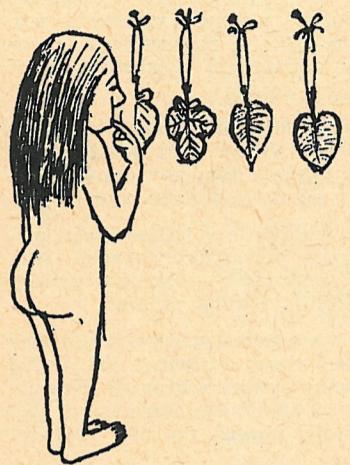
divadlo v Budišíne, ako aj inštitút pre výskum srbskej ľudovej kultúry v Lipsku.

Kultúrny festival, ktorý posledne prebiehal 8 dní v Budišíne ukazal bohatstvo umeleckého života Srbov. Tla NDR posledne venovala veľa miesta Jurijovi Brezanovi, spisovateľovi srbského pôvodu, ktorý dostal štátnu cenu.

Dnes, keď už všeobecný je pohľad na kolienka nielen mladých dievčat, ale i žien v najlepších rokoch, keď z cudziny počúvame o móde „mini“, ktorá ukazuje stehna, môžme si položiť otázku: čo bude nasledovať? Skutočne je ľahko na to odpovedať. Uvedme preto hodnotenie Módy, ktoré napísal Jan Chrysostom Pasek, ktorého pamäti z rokov 1656–88 sú cenným dokumentom epochy. Pasek píše takto: „Lebo u nás v Poľsku taká obyčaj, že keď niekto obleče hoci aj obrátene šaty, vravia, že to je móda, a potom tú módu veľmi chvália a ľudia si ju vážia, pokiaľ jednoduchym ľuďom nedôjde. Aké len módy si ja pamätám, na topánky, na šable, na posstroje a všetky druhy vojenského a domáceho náradia, dokonca aj na vlasy, gesta, kroky a uvitacie pozdravy, Bože môj, ani na desiatich vôlkých kožiach by som to neopísal“.

MÓDA

**pred
pol
storočím**

Rozrušený bol vtedy celý okres. Tri životy za dva hektáre, čítali ľudia reportáže zo súdnej siene a krútili hlavami nad tolkou hrôzou v jednom dome. Následky skleníkovej výchovy, hovorili si učitelia a dávali tragédii rodiny V. ako odstraňujúci príklad tým rodičom, ktorí svoje deti domázozmaznávali. V Smene sa ozval okresný prokurátor, ktorý varoval všetkých ro-

otvorene jej povedal čo si on myslí o takých podarúmkoch.

— Závidí mu, — povedala vtedy mať o oklebetila učiteľa po celej dedine. Chlapčisko cítil, že má doma dobrých zástancov a dovolil si v škole zloistiť učiteľa. Učiteľ zakročil a bol oheň na streche. Rozčitolivá mať v slepej láske k svojmu miláčkovi nahovorila starého, aby rypnul do učiteľa a posmeľo-

— Pretože nechcel pustiť malého prváka. A dobre slovo nepomohlo.

— Vy ste mu chleba medali, vy ho nemáte právo udierať, — rozhorčoval sa otec.

— Ale mám právo a povinnosť chrániť druhé deti pred survalcom, — medal sa učiteľ a kázał Erinovi, aby hned opustil školský priestor.

— Teraz mu ja rozkazujem, — pritiahol chlapca otec k sebe.

húknutým Erinom a ten prešiel popri ani sprosté teľa. Očami div oblaky nedocháhol a staršieho človeka v obci vôbec nepozdravil. Nikoho si nevážil a keď mohol, spravil si posmech i z toho najstatočnejšieho človeka v rodnej obci.

— Otec, potrebujem motorku, — postavil sa raz pred starnúceho otca s nástočivou požiadavkou doby.

— Preboha, starý, čuje Tresk! Milý syn hol poza uši. Matke, čo živ čo by bola v živote neh z neba zniela...

— Erino!

— Kušte!

Ešte v ten večer tka potom sa už z postenezí. Mladenc trávil teraz čas medzi seberovnými krčmách. Nároky sali, vý život predsa to otec už neboli takový predtým. Zbadal sa, akého si na prsiach odchovale k skoro... Milostivý psyn dovánkami tohto si pramčaný, než aby chriadinej roboty. Jabilo teraz auto. Ale kde ráf na nový voz, ked sary t po vyhovára, vrajá ar šlaká nemá mal byť ch by si dal rozumné o as povedať. Načo mu nový rovno za humanitára de, nuž na kieho ma tú hrsti drži, prečo jureďa ked sa teraz mlačnia, vydávajú a každý hla funduši, každý chavat ne a nie tam náč... bohu, za taký funy čo plu, k tomu záhrus záhumie pod kukua to, v strede obce, pris asfa môj dušu by kupyňach sať vysolili, a to o au význe uvažoval... aráti kraj štvrti po Erino teraz rýchlo komapre ležitosť... A Erino. Na povadil pre fundušatko li ju chorú z p na zahrozil, že ju zku zahluší, ak neprestotca na neho ihned p...

Otec sa však z vzo funduš na syna násal. I ktosi čosi pošepodajec sa okotila diabolikyšien dedine sa však už reči aký je Erino zámysl už aj na vlastnúruk a že ju z poste...

AKO VYRÁSTOL VRAH

(Zo zápisnika dedinského učiteľa)

dičov od podobnej „výchovy“, akej sa dostalo odsúdenému devätnásťročnému Erinovi.

A keď sa neskôr všetka tá hrôza z tragickejho konca jednej rodiny pomínula, začali sme sa vypytovať ľudí, ako sa to vlastne všetko začalo.

Chlapec Erino vyrastal v rodine divý planič v horskej rúbanine. Jedinák, čoho sa mu len od mala zažiadalo, všetkého mu mať hojne dožičila. Susedia hovorili, že chlapčisko si žije ani sviňa v žite. Čo mu vraj mater na nose prečíta, to mu starostlivý otec ihneď zaočal. Chvalabohu, má z čoho. Zem úrodná, dolniacka, prinášala gazdovi užitku neúrekom. Zmyslel si Erino nové šaty, museli byť nové, z najdrahšej látky ušité, zmysleli si bicykel, ešte v ten deň mu ho otec z mesta priviezol. Keď mu kúpil novú vzduchovku a Erino začal po záhradách vrabcov strieľať, zavolal si učiteľ do školy mať a

vala doma svojho jedináka: — Nič sa ty neboj, syn môj. Učiteľ sa ťa nesmie ani dotknúť. Lebo ja aj na okres dobre traťim, aj na kraji mám svojich ľudí. Nikdy viac ten do školy nevokročí, ale vyletí, ako druhý vyleteli, ta do výroby. Ale učiteľ sa netýkavky — chlapca predsa dotkol. Presnejšie povedané, šlahol chlapca tenkým prútom, pretože ho dochytí pri surovej bitke na školskom dvore. Erino kľačal na bruchu cintľavému prvákovi a natieral mu blatom celú tvár.

— Pustiť ho! — pribehol učiteľ k Erino.

Erino sa uškabil a strčil prvákuvi za hrst blata pod košeľu. A vtedy ho učiteľ pretiahol a osloboďil tak prváku od surovca. Erino si chytí tučný zadok oboma rukami a s hrozitánskym revom háral domov.

O chvíľu dohrmel potrundžený otec na školský dvor.

— Prečo ste mi chlapca uderili?

— skočil do učiteľa ani pes.

— Tak sa môžete stratiť obaja, — prešla učiteľa trpežlivosť a obrátil sa naspäť do triedy.

— To ti nedarujem! Ja fa naučím, ty skadenoha-skaderuka! Privandrovalec horniacky! Neznajboh! — Nadávky lietali jedna za druhou, ale učiteľ nepočúval. Mal však potom nepríjemnosti vyše hlavy, najmä keď sa bol pred rodičmi vyslovil, že taký chlapčisko ako Erino, môže voľať v žalári alebo na šibenici skončiť. Čo rozumnejší dali za pravdu učiteľovi, ale dosť bol v obci takých, ktorí sa dali v krčme zadarmo napájať a štedrému hostiteľovi potom vo všetkom prisvedčali.

Ako Erino vyrastal, tým viac sa mu žiadalo lapajstvá vystrájať. Potom, keď vyrastal z krátkych nohavíc, začal byť známym nielen vo vlastnej dedine, ale široko-daleko po okolí. Ani jedna zábava s bitkou sa bez neho neobišla...

— Mal pravdu ten učiteľ, — spomínali ľudia, keď sa stretali s vy-

Otec sa zamráčil, ale motorku predsa kúpil.

A syn lietal na motorke každú sobotu do okresného mesta, kde lumpoval s podobnými kumpánmi až do rána.

Coskoro potreboval frayerku, ale — frayerka stála kopu peňaží. Otec dával, pokiaľ bolo z čoho, ale keď išiel v nedele do kostola, staňoval si šírak až na oči. Čosi ho žralo, znútra mu kysí červík dušu nahlodával, akýsi vnútorný hlas ho varoval pred roztopásnym synom-darmozrácrom, ktorý si ho prestal vziať... Už neboli ani otec, ale — starý daj, starý, udri po kešeni, naval dva papiere, do hrobu si majetok i tak nezoberieš...

Citlivá mať, sprvoti hrdá na mládenca, dožičila mu, čo hrdlo ráči, až pokiaľ jej milý syn nevydrapil peniaze z mozožnejnej dlane:

— Dajte, čo sa ondiete??

— A to si už ani len vypýtať nevieš?

— Kušte!

o je to vôbec ne o tom než ťa u nás vŕňa. Výborny Andrzeja deňuje iste last. Že môdu delovať, naťastujeme jej sa len pokusíť. Ide na for- a sú stále sa množobovanie. Môda je živk usiluje, a môda za- Postatou mó- ným začiatkov v takrajšom, nli si a rôzne sieda o ži- čnosti. Zaostaliv na módu. evyvaduje ab- ale naopak niciach jej po- pých pripadoch kde dana spo- boho choda exi- zvyradnu po- uniforma, ha- ke tienky au- k rojmu die- „rekedy je vada od ob- iezu“.

rodí sú módné ukali, že nie- em, citovali uvedieme pôsobiacich ro- y oznamovali mými no- Dňina a ka- časusu z Pa- čie nové v te bôdy každý k arila je me- ódy preto v jej elegantnom, užiná jarná výnimi rýchle pre módu, plná

jarná sezóna, s celým bohatstvom moderných šiat tisícich vzorov, fantastický rôznorodých, báječne nakreslených a obdivuhodne užitých... Kto neboli v apríli v Paríži, nebude si môcť ľahko predstaviť, ako báječne živá je prichadzajúca sezóna (1914 r. príp. aut.) Začínajúce veľkou dámou, ktorá sa oblieka u Redforna, Paquinu, Douceta atď. a končiac na skromnej pracovničke, ktorá si sama siše svoje jednoduché šaty, alebo ich kupuje v treforadých obchodoch s konfekciou — každá a všetky, k novým, ľahším šatám, bez ohľadu na ich druh a cenu pripínajú k pásu svieže fialky... Samozrejme popredné salóny, takzvaní „Les grand faiseurs“ otvárajú svoje dvere len vysoleným. Aby prist k týmto pokladom a otrhnuť hoci len ich malíčkú časťku, je nutné poznať čarovné slová..., ktoré v tomto prípadě, sú uzavreté len v jednom slove „peniaz“ alebo „rekľama“, ktorá tam má obrovský význam... Boli vlastne pripravené tolke novinky v látkach, konfekcií, strihoch šiat, kabátach, kostýmoch, klobúkoch atď., že dám, ktoré sa skutočne dobre obliekajú čakajú s volbou až do chvíle, ostatne veľmi blízkej, v ktorej sa s konečnou platnosťou rozhdne „Ce qui sera bien porte“ čiže čo bude moderné a čo skutočne elegantné ženy budú nosiť.“

Toľko korešpondentka Marcele. Čo ponúkali vtedajším krásam? Najčastejšie hodváb a bavlnu. Posledný výkrik módy je marquizette, akostná ľahká a tenká bavlnená alebo hodvábna látka tkana ako plátno. Práve z nej sa sili blúzy, blúzky, šaty, ktoré ozdobovali výšivkou ručnou alebo strojovou, biele alebo farbenou. Nadalej bol tiež moderný hodváb na spoločenské a večerné šaty, hodváb krásne lesklý, vo všetkých farbách. Zdôrazňovalo sa, že dôrka hodvábu, ktorá činila 110 — 112 cm uľahčovala vykončovanie moderných šiat s rôznymi tunikami, drapériami a fantastickými záhybmi.

Podľa vtedajších zvykov nadalej boli moderné anglické kostýmy s jednoduchou rovnou sukňou bez záhybov a drapérií, ako aj s polodlhým kabátom podobne strihaným ako pánske saka. Kostýmy boli šité s anglických látok, farby šedého piesku, ktoré mali skoro neviditeľné, kar. Popri klasických kostýmoch boli moderne fantastické kostýmy. Najmodernejší vypadal takto — úzka sukňa, vzadu od dolného kraja nezošitá, ktorá odhalovala celé chodilo, bez záhybov, ale s tunikou nazbieranou, ktorá zakryvala boky a zadnú časť sukne. K tejto sukni patrila vlnená blúzka vo farbe kostýmu alebo biela, často z alzackej látky.

Takéto kostýmy nikdy sa nešili z hodvábu. Nie je už moderný štôf, len na pánske športové obleky. Prišla éra modernej vlny, pomenované gabardinom.

Paríž roku 1914 propagoval tmavé farby — zelenú, šedú, bordovú, tmavomodrú. Základnou farbou bola zlatá všetkých odtieňov od kanárkovej po žltkastú. Táto farba bola 1914 roku tak moderná, že každé šaty museli mať hoci len nejakú zlatú ozdobu.

Z klobúkov najmodernejším modelom bol tzv. Casque, so špicatou, nad čelom veľmi vysokou ozdobou, ktorá bola z rozličných kritiek a pompónov. Látkou z ktorej sa robili klobúky bola móra, vzorkovaná, s výdatnými, hustými a rovnoženými čiarami vln lesknúcich sa z každej stránky inak, ako aj látka zo slamy napodobujúcej štras, čiže rady čiernych alebo farebných gorálkov. Vysoké klobúky diktovali móde kaderníci, ktorí propagovali vysoké účasy. Všetko čo sa nosilo na hlave bolo v moderných farbách — čiernej a zlatej.

Ziadne zmeny neboli naznamenané v oblasti obuvi. Nadalej boli moderné topánky „Tango“ s páskami alebo stužkami zo zamatu, z hrubej látky alebo s lakovou ko-

NAJKRATŠI SLOVNÍK MÓDY

- ALTEMBAS** — hodvábna prešívaná zlatom látka, pôvodom z Turecka.
 - BINDA** — čelenka, stuha, stužka pre najrozličnejšie účely.
 - CELPA** — druh kabáta so zlatými alebo striebornými gombíkmi.
 - DYFTYK** — najdrahšia turecká látka s vlny tibetských kôz na hodvábnom podklade.
 - ELKI** — kožuch z lasice.
 - FONTAŽ** — stužka zaviazaná na veľkú maštu.
 - GIPURA** — čipka z hodvábnej alebo tanovej nite.
 - HAWELOK** — kabát bez rukávov, s polodlhým siahajúcim bedier golierom.
 - INDERAK** — spodna sukňa.
 - JUPKA** — staré poľské ženské šaty.
 - KALETA** — malý kožený mesec, ktorý sa nosil pri pase alebo vo vrecku.
 - LUNDYSZ** — súkno dovážane z Holandska.
 - LABĘDZIK** — prístroj na stieranie púdra z tváre alebo frizúry.
 - MATINKA** — ženské ranné oblečenie.
 - NALICZEK** — škraboška.
 - OPUCHA** — výložky, najčastejšie kožušinkové.
 - PAKLAK** — hrubé súkno.
 - REWERENDA** — vrchný odev, druh kabáta, reverenda.
 - SARAFAN** — východný župán.
 - TOCZENICA** — čepček z hodvábu alebo vlny.
 - ULSTER** — pohodlný kabát z hrubej drsnnej vlnenej látky.
 - VARTUGADIN** — predchody krynlíny.
 - WIGON** — vlna z rúna lámy.
 - ZANKIEL** — starodávne pomenovanie sponky.
 - ZABOT** — čipkový okraj výstrihu pánskej košeľe.
- *) Základné pomenovanie uvádzame v poľštine.

že. K vychádzkovým kostýmom môda diktovala čierne lakové topánky vykončené bielou koženou gašašlou, zapínanou na gombičky.

Toľko diktoval Paríž v oblasti módy roku 1914. Dnes už vieme, že bola prijatá vtedajším svetom, zaleskla sa ako meteorit a zmenila sa. Len kostýmy sú moderné podnes, lebo sú praktické.

Dnešná móda nielen rok-ročne diktuje svoje rozkazy. Dnešná mó-

da vybieha ďaleko do budúcnosti, dokonca do kozmickej éry. Súdoba technika poskytuje stále nové príležitosti — zvláštne látky, nekrčivé, s vyberanými vzorkami, farbami atď. Ako vidíme v tejto oblasti nás z roka na rok očakáva veľa nového.

MARIAN BRZOZA

Ako si ho vychovala, taký je, — poznámenávali ženy, ale všetky úbohou mať predsa ľutovali.

Medzi učiteľmi sa hovorilo viac o nárokokach a spotrebiteľskom postoji dnešnej mládeže.

Keby si bol všetko tak vydobil, aleko ja kedysi, inak by sa dnes chlapčisko na svet díval, — otrávali starší tvrdé dlanie. — La, pozrite! Robit som musel, aj teraz robím, leda poza uši, sám som sa musel životom prehryzať. Týmito rukami, prosím... A preto si viem dnes život vážiť!

— Pravdu si povedzme, či my dnes naša deti k záhalčivosti od mala nevykáme? — rozprúdila sa živá debata. — Všetko hotové, pekne k rúčke, k papuľke, tu máš, malíčky, už si, keď som si ja kedysi nemohol...

Veľa bolo dohadov, veľa diskusií i ostrejších výmen názorov na výchovu, keď tu zrazu, ani hrom z jasného neba, ovalili rodičov i učiteľov strohé zprávy orgánov bezpečnosti.

K okrskovému zmocnencovi prišiel jedno ráno devätnásťročný Ernest V. a oznánil, že jeho otec zabil ženu a zmizol nevedno kam...

Mrtvolu zavraždenej ženy našli v kuchyni na posteli. Usmrtená bola ostrými údermi sekery. Pomocou služobného psa objavili orgány bezpečnosti i mrtvolu otca, ktorý bol takisto sekeroval usmrtený. Mrtvola bola zakopaná v hnoji...

Pod tarchou dôkazov sa Ernest V. k vražde svojich rodičov priznał.

Bodku za prípadom urobil súd.

Veľa otcov, matiek i učiteľov vychádzalo zo súdnej siene so slzami v očiach a bôlom v srdci. Nejednému otcovi vrtala v svedomi obava, či aj on takého hada na otcovskej teplej hrudi nepestuje. nejednej materi prišlo zle pri pomyslení, že by to jej syn stál pred súdom a čakal ortiel za zločin najhoroznejší...

Redakcia: Fr. Bednarekovi, ktorý nám tento článok poslal ďakujeme.

MOTTO :

Ci slnko jasné zláti vás,

či búrkami sa zachvieiate,
vy, Tatry, čarom svojich krás
tešíte a zabíjate...

Vo velebnom tichu Mengušovskej doliny, najdlhšej a azda aj najkrašej na južnej strane slovenských Vysokých Tatier, v tóni limovobého hája pod Ostrvou je cintorín. Je to zvláštny cintorín. Jediný na svete. Veď ani železné kríže talianskych horolezcov na Platte de Rose a ani obecné cintorín v Zermatt pod Matterhornom, kde sú pochované obete alpského velikána, nevyrovnanú sa dôstojoňou Sympolickému cintorínu v Tatrách. Prekrásna dolina, čisté vody Popradského plesa a strmá dolina Zlomisk, tvoria prekrásnu panorámu tohto symbolického miesta odpočinku.

Pôvodcom myšlienky vybudovať cintorín bol už v roku 1922 akademický maliar Otakar Stáfl, žijúci v Prahe. Svoj plán začal uskutočňovať o desať rokov neskôr, keď sa usadil na horskej chatre pri Popradskom plese. Mal však,

desať rokov pri zachraňovaní horolezca. Stalo sa to 6. augusta 1910.

Skromné tabuľky tu majú mnohí ďalší slávni horolezci, aj sám zakladateľ Symbolického cintorína Otakar Stáfl, aj bojovní letci, ktorí za druhej svetovej vojny narazili so svojím strojom na tatranských velikánov.

Každý rok začiatkom novembra — na dušičky — keď v tatranských dolinách, vidieť len osamelých turistov, schádza sa na Symbolickom cintoríne početná skupina turistov a horolezcov, aby pod mottem „Hory milovali, hory si ich vyvili“ uctili pamiatku tých, ktorí sa stali obeťou tatranských výsin, snehových výchriec a lavín.

dr. MILAN PIOVARCI

MRTVÝM NA PAMIATKU, ŽIVÝM NA VÝSTRAHU

najmä zo začiatku, veľké fažkosti. Keďže išlo o vec úplne neznámu, vtedajšie zodpovedné úrady otáčali s povolením.

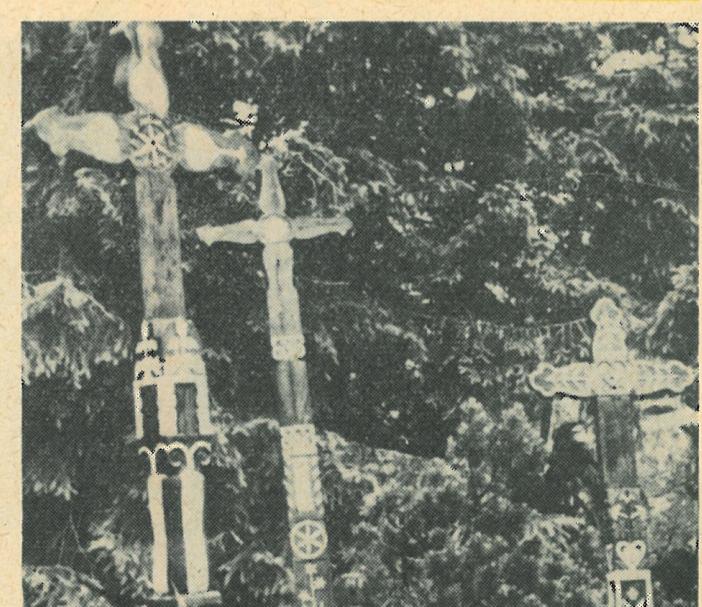
Bolo treba získať ďalších priaznivcov a nadšencov. Cintorín sa začal budovať až roku 1938. Pôvodný finančný kapitál boli dary návštěvníkov a milovníkov Vysokých Tatier a turistky.

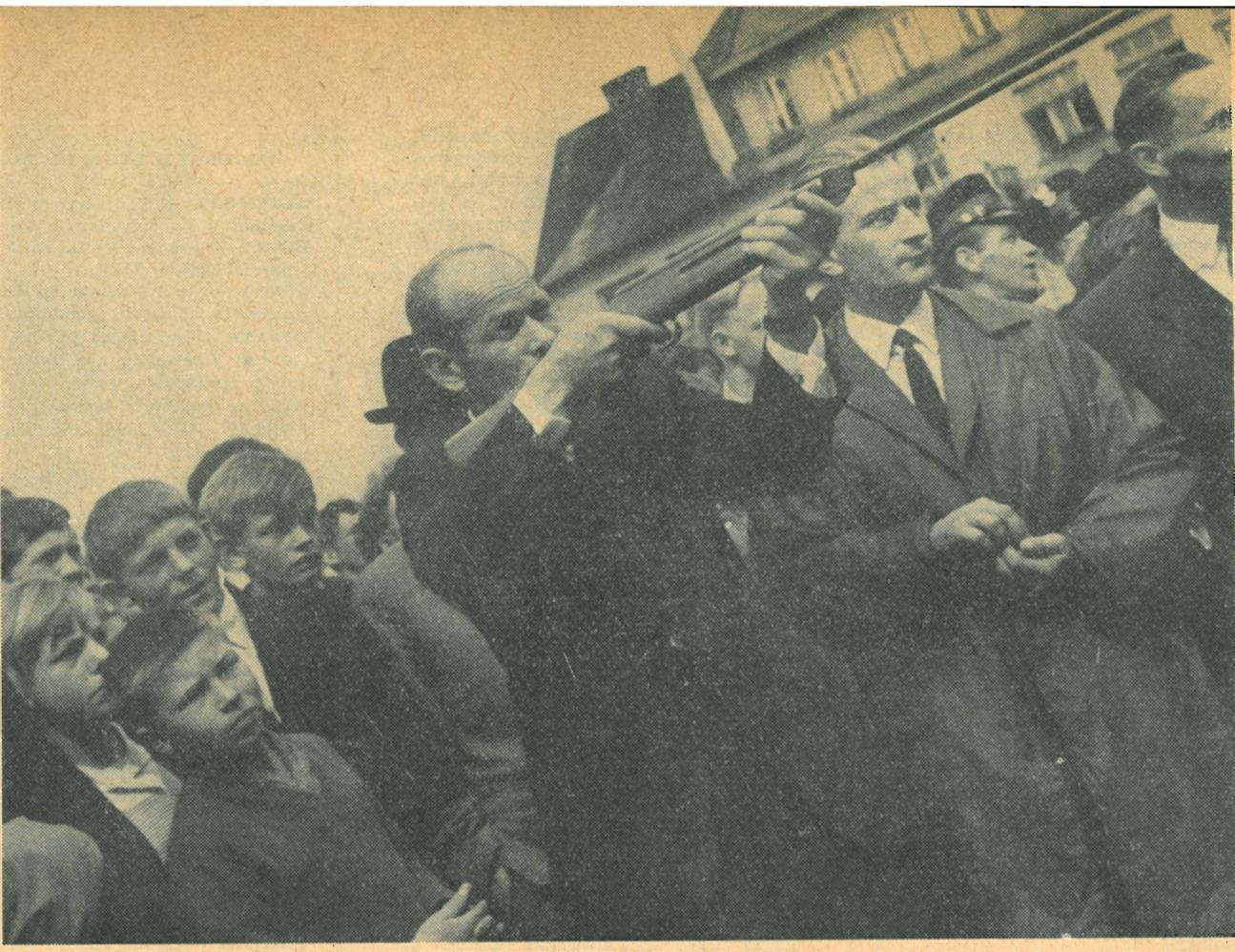
Symbolický cintorín — to sú kríže bez mien. Vzhľad cintorína pripomína kovové a mramorové tabuľky na skalách s opisom tragickej udalosti a menami tragickej zahynulých horolezcov z československej a poľskej strany Vysokých Tatier. Medzi skalami vyčnievajú prekrásne detvianske kríže, umelčká práca Ľudového rezábára Jozefa Fekiača-Sumného z Detvy. Uprostred nad týmto trôni kaplnka s vyrezávaným oltárom. Na zvone kaplnky sú odliate slová: „Mrtvým na pamiatku — živým pre výstrahu“.

Hory i lesy odjakživa lákali — svojou krásou a mohutnosťou. No často jeden zly krok, jeden pohľad naviac a je tragédia, aj keď často ide o skúsených horolezcov.

Horský vodca Johan Frantz, horolezci Brnčák, Chovanová a ďalší vypadli zo steny. Mladého horolezca Tomáša Budzákova zasypala lavína. Na horolezca inž. Kvasničku spadla zhora skalka, omráčila ho: hlava mu klesla do vodu naplnenej priechlíbinky, v ktorej sa vo výške 2500 metrov utopil...

Tu má svoju mramorovú dosku Poliak Kliment Bachleda, kráľ tatranských horských vodcov. Zahynul vo veku osem-

Súťaž oravských obcí

1. Krystyna Łuka — mladá a pekná účastníčka súťaže.
2. Najlepším strecom bol predsedajúci MNV zo Zubrzyce — J. Waresiak.
3. S. Leja zo súboru z Czarnego Dunajca.
4. Starší ľudia s obdivom.
5. Tajomníci MNV v súťaži strojopisu.
6. Najlepší koscí z Oravy.

Leto... Hoci roľníci majú plné ruky práce, nachádzajú čas aj na slušné pobavenie. Zaujímavým podujatím bola práve Súťaž šiestich oravských obcí. Prinášame fotografické zábery, ktoré vyjadrujú príjemné ovzdušie i náladu účastníkov súťaže.

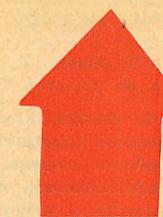

6

5

3

Velkým úspechom teší sa sláčikový orchester zo Zubrzyce Górnnej...

...ale aj dychovka má svojich zástancov a nadšenov.

DVOJJAZYČNÉ NÁPISY NA SPIŠI A ORAVE

Oznamujeme našim čitateľom, že záležitosť dvojjazyčných nápisov na obchodoch na Spiši a Orave, o ktorej sme písali bola vybavená následujúcim spôsobom: (podľa listu PZGS v Nowom Targu L. dz. 350/OTH/66 adresovaného PWRN v Krakove — vnútorné oddelenie).

1. Do dňa 31. júla t. r. dvojjazyčné nápisy na obchodoch boli inštalované v:

obchod č. 5 — Jurgów, obchod č. 4 — Czarna Góra, PSP č. 7 — Rzepiska, PSP č. 12 — Rzepiska, PSP č. 20 — Czarna Góra, obchod č. 7 — Zubrzyca Dolna, obchod č. 17 — Zubrzyca Dolna, obchod č. 12 — Zubrzyca Górna,

obchod č. 4 — Zubrzyca Górna, potravinársky stánok — Chyżne (hraničný prechod), obchod č. 1 — Krempachy, obchod č. 2 — Nowa Biała, obchod č. 3 — Nowa Biała, PSP č. 1 — Krempachy, obchod č. 8 — Chyżne, obchod č. 3 — Kacwin, obchod č. 11 — Kacwin, obchod č. 5 — Łapsze Wyżne, obchod č. 12 — Łapsze Wyżne.

Do dňa 31. augusta dvojjazyčný nápis bude inštalovaný na obchode č. 14 v Nowej Bialej.

V ostatných obciach a to v Piekieliku, Lipnicy Wielkiej, Lipnicy Małej, Podśarni a Harkabuze, podľa uistenia tamojších výborov GS dvojjazyčné nápisy budú inštalované do 30. septembra t. r.

ZMĚNY V OBVODNÍM VÝBORU ČSKS V ZELOVĚ

Dne 21. srpna 1966 se v Zelově konala společná schůze výboru a revizní komise obvodního výboru ČSKS. Podle protokolu, který redakce obdržela, přítomní po projednání aktuální organizační situace se usnesly:

1. Prozatím odvolať z funkce předsedu obvodního výboru v Zelově, Viléma Tomeše.

2. Pověřit plněním funkce předsedy obvodního výboru ČSKS v Zelově Jána Nováka dosavadního člena revizní komise, do času svolání volební schůze.

3. Připravit volební schůzí, která zvolí nový obvodní výbor ČSKS v Zelově.

TURISTIKA

SPOMIENKY Z VÝLETU

V máji na našich spišských a oravských dedinkách bolo veselo a rušno. Aj ČsKS mala na tom svoj podiel; mestne skupiny Spoločnosti v jednotlivých dedinách organizovali kultúrne večierky, stretnutia a aktívne sa zapojovali do podujatí organizovaných v rámci osláv Tisícia. Naši kultúrní činitelia najmä z Jablonky, Zubrzyce, Piekielnika, Nowej Bialej, Krempach, Kacwina a Łapsz Wyżnych mali plné ruky práce. Odmenou za túto prácu ústredný výbor zorganizoval pre nich výlet autobusom. Túto odmenu si skutočne statne zaslúžili.

Účastníci výletu v prvom rade navštívili dedinky a okolie Spiša od Nowej Bialej cez Frydman, Kacwin, Trybsz a terény, ktoré budú zaplavené budúcou cestou priečasou priehradou.

Druhou etapou boli Tatry, ktoré skrývajú toľko krásy a čara, že sme mali skutočne čo obdivovať. Navštívili sme Bukowinu, Lysu Počanu, Tatranskú Lomnicu, Smokovec, Poprad a Ružomberok. Po ďeste sme si spievali janošíkovské pesničky. So záujmom sme si pozerali prírodné krásy Belanských jaskyň v Tatrách, ktoré sme videli v neobvyklom osvetlení.

Treťou etapou nášho výletu, bola Horná a Dolná Orava. Po ceste z Ružomberka na Oravu navštívili sme Hviezdoslavovo múzeum v Dolnom Kubine, Oravský zámok, pamiatky na Hviezdoslava a historické pamätihosti v Námestove, kde nás sprivedcovia prijali obľúšť milo ako Slovákov z cudziny. Ale neostali sme len pri historických pamiatkach. Pozreli sme aj možnosť továrne, ktoré po druhej svetovej vojne boli vybudované na voľakej zaostalej Orave: Tatrasvit vo Svište, novovybudovanú hutu v Oravskom Podzámku, továreň na výrobu rádioprijímačov a televízorov „Tesla“ v Nižnej i Oravsku priehradu. S mimoriadnym záujmom sme pozorovali zmeny, aké nastali na Orave za uplynulých 20 rokov.

Výlet bol určite pre účastníkov pekným a užitočným zážitkom. Po ceste v autobuse hrála nam aj hudba, súbor z Piekielika pod vedením kr. Svietka, na harmoniku hral aj Jozef Lojek z Krempach.

B. KNAPČÍK

Z ČINNOSTI UČITEĽSKÉJ ODBOROVEJ ORGANIZÁCIE

V júni UOO na Orave zorganizovala pre svojich členov výlet do Czorsztyna. Odtiaľ ochotní mali možnosť previesť sa loďkami do Szczawnice. A ochotníci výletu možnosť kochat sa časom Pienin. Potom pozreli si tiež pamiatkový kostolík v Dębne zo 14. storočia. Všetci obdivovali originálnu starú polychrómu, ktorá sa skladá zo 77 rozličných ornamentačných motívov. Drevený kostolík v Dębne patrí k najvýznamnejším pamiatkam tohto druhu v novotarskom okrese a tiež v Poľsku. Pritahuje a láka celé masy turistov, nielen domácich, ale aj zahraničných. Okrem polychrómie pozornosť návštevníkov uputávajú tiež stare cymbaly svojím mäkkým a zvučným hlasom.

Bol to pekný výlet a sme mienky, že bolo by dobre, aby podujatia tohto druhu boli aj inoko-organizované.

J.N.

CHOV HYDINY

Mnohí vidiecké gazdovstva v horských oblastiach rozvíjajú chov hydiny. Pozorovania poukazujú, že tento chov nie je vždy racionálny. Vládne starý tradíčny systém, to znamená, že sliepka alebo hus zjedia to čo si nájdú. Chov hydiny patrí do záujmovej oblasti gazuďnej a dokonca zisky z predaja vajíčka alebo hydiny sú „jej“ peniazmi.

Ale predsa možno zvýšiť zisky z gazuďstva, keď zorganizujeme racionálny chov sliepok, kačíc, husí. Je to dôležité najmä v oblastiach, kde zem je neúrodná a s námeznou prácou tiež sú tažkosti.

Pre výhody, ktoré ziskávame z krmenia napr. kačic je zahodno zainteresovať ním rolníkov. Krmné kačice kontraktujú vajeno-hydinárské závody. Plán pre tento rok predpokladal kontraktáciu 3 miliónov kačíc pre konzumpciu. Plán bol splnený a aj o niečo prekročený.

Hlavnou výhodou produkcie kačíc je to, že majú mimoriadne schopnosti ziskávania vysokých prírastkov hned prvej týždne po vyliahanutí. V období krmenia, ktoré trva 9 — 10 týždňov mali by dosiahnuť 2,2 — 2,5 kg. Neodporúča sa predĺžovanie krmenia viac ako 10 týždňov, nakoľko kačice v tomto období začínajú dochádzať perie. Toto spôsobuje zabrudzenie

priarastku, zabita vtýdy kačica má menšiu hodnotu, nižšiu triedu a cenu.

Zasluží si zdôraznenie, že kačice majú malé požiadavky čo sa týka miestnosti v ktorých prevádzkame chov. Sú tiež imunné voči chorobám. Počas krmenia môžeme kačice chovať na ohradených miestach alebo na rybníkoch. Najlepšie výsledky dosahujeme keď kačice v ohrade majú vodu, ktorá preteká vybetonovaným žľabom, ktorý plní ulohu kúpaliska. Keď kačice chováme na rybníkoch majú lepšie perie, ale prírastok je značne nižší. Na krmenie mali by sme mať kačičky Pekín, ktoré sa vyznačujú schopnosťou rýchleho priberania po vyliahanutí.

Miestnosti v ktorých chováme kačice mali by byť suché, svetlé, teplé a mali by sa dať ľahko vetrať. Teplota v prvých týždňoch mala by sa pohybovať v hraniciach 27-28°C, potom ju treba postupne znižovať do 18°C. Na 1 m² miestnosti môžeme chovať 12 — 15 kačíc.

Rýchly rast kačic spôsobuje nutnosť dodania im patričného krmiva. Veľkú chybou robia dedinské gazuďinky, ktoré už v tretom týždni púšťajú kačičky na prírodnú pastvu (voda, ohrada, lúka). Je to chybou preto, že dobre krmené prvé dva týždne kačičky, vypustené na prírodnú pastvu nie sú v stave najst' toľko jedlá,

aby si zaistili rýchly prírastok, preto je treba dopĺňovať krmenie zemiakmi, otrúbami a kvalitným krmivom. Chovateľ ktorý podpíše kontraktáciu s družtevňom podnikom dostáva na krmenie kačíc po 2,5 kg miešanku pre hydinu DK a D na 1 kg prírodného priarastku.

V období od mája do konca novembra vaječno-hydinárské závody platia 27 zł za 1 kg živej kačice. Keď počítame, že 60% tejto kvóty ide na hradenie nákladov chovu kačic, ročník z každého kusa dosahuje zisk v medziach 18 — 20 zł. Oplatí sa preto chovať krmné kačice na vidieku.

Pri kačicach uprednostňuje sa tiež posledne chov husí. Vyznačujú sa tým, že majú veľké schopnosti využívania bielkovín rastlinného pôvodu. Husí rýchle priberajú na váhe, rýchle sa rozmožujú a dosť dlho žijú. Za lacné krmivá, pomere primitívne miestnosti a neveľkú prácu získame hodnotné produkty: mäso, tuk veľmi dobre perie. Chov husí dáva mimoriadne dobre výsledky v gazuďstvach, kde sú úhory, ktoré sú prírodným a bezplatným terénom na vypásanie. Posledne stúpli ceny na vykrmene husi a perie. Najmä hodnota peria často prevyšuje hodnotu mäsa.

D.P.

Upozorňujeme!

Blíži sa posledný termín zasielania odpovedí na súťaž-anketu Spoločne redigujeme Život. Podrobnosti a otázky v tohorečnom májovom čísle na 9 str. Odpovede zasielajte na adresu redakcie do dňa 31. októbra t.r. Účastníkov čakajú mnohé odmeny!

MOKRÉ VLASY RÝCHLO UPRAVENÉ

Aj tak sa dá: do chuti sa na plavári alebo v jazere vykúpat a o chvíľu mat vlasy opäť upravené. Venujte tomu len niekoľko minút zo svojho voľného času pri vode.

1 VLASY NAKRÚTENÉ DO KADERÍ: Mokré vlasy na temene zvinieme dvoma prstami do väčších kaderí, ktoré neviditeľne upevnime sponkami alebo klipsami. Na boku a zátylku ich zatočíme do šestoriek. Ofinku učeseme na čelo. Sponky alebo klipsy prikryjeme širokou stuhou či tenkou šatkovou — a môžeme si na slnku

sušiť vlasy. Z takto nakrútených vlasov sa dá vyčesať viac účesov.

2. Hladká klasická frizúra s krátkym pútcom naprostredku. Ofinku prichešeme k bočným vlasom. Musíme ich najprv pripraviť klipsami, najlepšie je ich trochu naločovať a pripnúť nechat uschnúť.

3. Alebo účes s pútcom naboku, ktorý pôsobí veľmi mladistvo. Nízko naboku urobíme pútec a vlasy začeseme priečne cez ofinu na jeden bok, kde ich zachytíme mašličkou. Konce vytocíme na líce.

4. LEN KONCE NAKRÚTIME: Máte husté polodlhé vlasy? Stačí ich ešte za mokra hladko prečesať a konce natočiť do šestoriek. Cez klipsy previažeme širokú stuhu, ktorá farebne harmonizuje s plavkami alebo letnými šatami. Takto pôsobíte upraveným dojmom, hoci si sušíte vlasy.

5. Vyčeseme si z toho hladkú frizúru, ktorá pristane ženám športového typu a pôsobí elegante. Vlasy musia úplne vyschnúť, nevyberajte klipsy priskoro. Prekefujete ich všetkými smerami. Ofinka v mäkkom obliku splýva na celo.

6. Romantický a moderne — hodí sa na sviatočný letný večer — pôsobí účes s tenkou šatkovou. Vlasy na temene natupírujeme a zaviažeme ich šatkovou do chvosta (najprv ich upevnime gumičkou), šatku uviažeme na mašlu a pripneme na zátylku. Bočné vlasy sú mäkkoo sčesané.

7. SPONKY POD MAŠLIČKAMI: Natočíme si vlasy do veľkých kaderí a šestoriek. Zapneme ich sponkami alebo klipsami, na ktoré uviažeme z užívateľskej stužky malé mašličky. Je to jednoduchý trik, ktorým zakryjeme, že si práve sušíme vlasy.

8. Takýmto spôsobom sa dajú uviazat aj najnepoddanejšie vlasy. Usušené vlasy dobre prekefujme všetkými smermi. Potom ich učeseme do formy účesu, pričom konce smerujú von z tváre. Účes podviažeme šatkovou alebo stuhou farby šiat. Celo nemusí zostať voľné. Keď nám lepšie pristane ofinka, môže spod šatky splývať na celo.

9. Alebo ofinku začeseme hlboko do čela, ostatné vlasy natupírujeme (nie vysoko) a hladko sčeseme dozadu. Na zátylku ich zaviažeme gumičkou, na ktorú upevnime čiernu alebo farebnú mašlu.

NAŠE RÁDY

Záhradnícke náradie nebude cez zimu hrdzavieť, ak ho námazeme sviežo vytopenou slaninou, do ktorej pridáme kúsok vosku alebo stearínu.

Dosku z tvrdého dreva skôr prepilíme, keď miesto rezu nastrieme naftou.

Záhradnícke gumené hadice budú vždy elastické ak dovnútra nalejme trochu tekutého glycerínu a z vrchu posypeme talkom.

Kvety do cudziny môžete posielať prostredníctvom Horteflor. V Katowiciach také kvetinárstvo (Hornosliezského záhradníckeho družstva) nachádza sa na Mikolajskej ulici 15 — roh Kozielskej.

Zaplesnivé miesta potrieme kyselinou bôrovou alebo petrolejom. Nesmiate bielizeň praf pred odstránením škvŕn, lebo potom už nikdy nedajú sa škvŕny odstrániť. Škvŕny miznú tiež pri bielení bielizne na slnku.

Raz prišiel Kôň na to, že žiť samému je veľmi smutno.

— Pôjdem a nájdem si nejakých kamarátov, — rozhodol sa. Na ceste stretol Barana.

— Kam sa uberať? — opýtol sa Baran.

— Ale ta na tú horu sa idem napäť! Je tam zelená tráva a studený prameň. Ak chceš, môžeš išť so mnou.

DETÍ, POČÚVAJTE!

TRAJA PRIATELIA

— Čo bytie! S radosťou, — odpovedal Baran a ďalej už išli spolu. Idúcky stretli sa s Kohútom.

— Kamže, kam? — pýta sa ich.

— Ale ideme sa napäť ta na tú horu!! Pôjdete s nami?

— Pravdaže! — odpovedal Kohút.

A všetci traja sa uberali ďalej. Podvečer vyšli na horu. Naozaj, bola tu štavnatá tráva. Celý deň sa pásli na lúke, počúvali veselé štebotanie vtákov, žblkanie striebリスト的 potôčika a vychutnávali zdravý horský vzduch.

A tak si žili.

Ale dozvedeli sa o nich Vlci.

— Poďte, zjeme tých troch! — rozhodli sa medzi sebou.

A vydali sa na cestu.

Už zďaleka si Vlci všimli, že všetci traja priatelia sú stále vedno. Zamyseli sa. Najstarší z nich povedal:

— Nepodarí sa nám roztrhať všetkých naraz. Bude treba odkráľovať najprv jedného, potom druhého a naostatok tretieho. Ostaňte tu, — povedal ostatný, — a ja pôjdem na výzvedy.

— Počuj, Kôň, — povedal Vlk, keď sa priblížil, — my nechceme zabiť ani teba ani Kohútu, dajte nám Barana a vy sami môžete išť, kam sa vám bude páčiť!

— Prečo práve Barana a nie mňa? Ved' ja som najstarší. Najprv zjedzte mňa a až potom Barana a Kohúta!

Vlk nečakal takúto odpoveď a stratil svoju rozhodnosť. Kým sa spomáhal Kôň ho kopytom tak tresol po zuboch, že mu div čelust neprerazil.

Baran ho začal trkať svojimi ostrými, tvrdými rohmi a Kohút vyletel a začal Vlka kľuvať do očí. Preplašený Vlk s námahou utiekol. S vyplazeným jazykom, udychčaný pribehol k čakajúcim kompanom.

— Čo sa s tebou stalo? — pýtali sa. — Čo tak uháňaš?

— Svojmu najväčšiemu nepriateľovi by som nežiadal to, čo sa mne prihodilo! — zabedákal nešťastlivý Vlk. — Len som sa k tým bezbožníkom priblížil a už ma jeden zdrapil za hlavu, druhý dobre, že mi brúcho nerozpáral a tretí div mi oči nevydobil. Horko-fažko som utiekol!

Od tých čias sa Vlci neopovážili napadnúť troch priateľov, a tí si žili šťastivo a spokojne, až kým nepomreli.

DO ŠKOLY

Ide dievčatko do školy. Mašličky čisté, sukienka vyžehlená, topánky sa jej ligocú. A vedla nej mama, aktovku jej nesie. Za nimi vykračujú chlapci a takto sa rozprávajú. Pryvávaj: Pozri aké milé dievčatko. A druhý mu odpovedá: — Vôbec nie je milé...

— A prečo? — začudovala sa prvá.

— Nuž keď všetko robí za ňu mama. Ešte aj aktovku do školy je nesie, každý deň to vidím. Lenivé dievčatká nie sú milé.

... Je to tak, či nie, deti?

JAK ZABALIT VELBLOUDA?

Pred touto otázkou stala správa muzea v Bernu, když posílala do kantonálneho muzea pôvodných vied v Sionu v Svýcarsku neobjektívý dárček — vycpaný velbloud. Takový vycpaný velbloud je včas veľmi neskladná a na dopravu náročná. A tak si vypočítali ako dobří hospodáři na svém pracovišti, že se jim vyplatí poslat velblouda pomocí helikoptéry. Což se, jak vidíte na snímku, také stało.

AKO NÁJSŤ URČENÚ KARTU V CELEJ SÚPRAVE

Dajte jednému z prítomných zamiešať karty, po ňom zamiešajte ich ešte raz aj vy. Položte karty na stôl a požiadajte hoci-koho, aby vybral jednu z kariet, ukázať ju ostatným a položil ju napokon na stôl hore chrbotom. Počas tejto prípravy sa odvráťte

ALLI - VĀD S OTVORENÝMI KARTAMI

a nepozerajte na prítomných. Keď vám povedia, že všetko je hotové, prídeť k stolu, zakryťte celou súpravou vybranú kartu, karty dôkladne pomiešať a potom najdete hned tú, ktorú si prítomní určili.

REKVIZITY: Obyčajná súprava kariet.

TAJOMSTVO TRIKU: Keď prvýkrát miešate karty, nenápadne sa pozrite a zapamätajte si poslednú kartu, pod ktorú neskoršie príde tá, ktorú si vyberú prítomní, keď ju prikryjete súpravou. Keď miešate karty po druhý raz, dávajte pozor, aby dve posledné karty boli vždy spolu. Potom môžete obraciať karty jednu po druhej: hned za kartou, ktorú ste si zapamätili, príde určená.

NÁŠ KVÍZ

Matematika je základom všetkých vied a v modernom živote by sme sa bez nej ľahko obišli. Tým však myslíme matematiku vysokú, a nie taký príkladík, aký máte za úlohu vyriešiť. Namiesto bodiek treba doplniť čísla tak, aby príklad bol správny. Keď sa vám to podarí, pošlite nám riešenie do 25. septembra tr. Zo správnych odpovedí vylosujeme knižné odmeny.

$$\begin{array}{r} .3 \cdot x 1 = \\ \cdots \\ .3 \\ \hline 1504. \end{array}$$

DRUHY SPÔSOB TOHTO TRIKU

Zamiešajte karty a položte ich na stôl hore chrbotom. Nech niekto z prítomných rozdelí súpravu na dve kôpkky. Prvú dajte prítomným, aby si z nej vybrali a zapamätali jednu kartu. Potom nech ju dajú na stôl a sami ju zakryjú svojou kôpkou. Na túto kôpku položte aj tú, ktorú ste dotečaz malí v rukách. Teraz požiadajte, aby niekto z prítomných premiestnil jednu kartu do stredu súpravy, ďalšiu na samý spodok a nasledujúcu zasa do stredu súpravy. Preložte karty a jednu polovicu súpravy otvorite ako vejár: bude v nej určená karta, ktorú hned uhádnnete.

TAJOMSTVO TRIKU: Keď máte v rukách polovicu súpravy a tvárite sa, že ste sa odvrátili preto, aby ste nevideli, akú kartu určia prítomní, nepozorovane si zapamätajte druhú kartu zhora v kôpke, ktorú držíte v rukách. Keď potom položíte svoju kôpkou na predošlú, pod ktorou je určená karta, žiadajte karty premiestniť. A pritom prvá karta, na ktorej vám nezáleží, príde do stredu súpravy, avšak druhá, ktorú poznáte, príde naspodok — pod kartu, ktorú máte uhádnuť, ďalšia karta ide zasa do stredu súpravy. Potom, keď karty otvoríte ako vejár (chrbotom dolu sprava naľavo, proti hodinovej ručičke), hľadáte kartu, ktorú poznáte. Naľavo od nej bude určená karta.

Tento trik si vyžaduje šikovnosť v zaobchádzaní s kartami. Trik musíte robiť rýchlo a karty miešať virtuózne, vtedy vám na tajomstvo triku neprídu.

ISTOTA JE ISTOTA

„Babička, a vy tu čo robíte?“
„Ale, Nadinka má narodeniny, tak ju zastupujem...“

Kalendár

SLNCA

Východ Západ

11. septembra 4.hod.47.min. 18.hod.24.min.
15. septembra 5.hod.10.min. 17.hod.52.min.

MESIACA

1. septembra 19.hod.16.min. 5.hod.52.min.
15. septembra 5.hod.36.min. 18.hod.29.min.Posledná štvrt 8. septembra
Nový mesiac 14. septembra
Prvá štvrt 21. septembra
Plný mesiac 29. septembra

P	W	S	C	P	S	N
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

HÁDANKY

Také dve „dobré“ ratolesti v dome, to je hotový poklad. Dokážu vám v byte spravit taký neporiadok, že keď potom niečo hľadáte, pomýšľate občas na samovraždu. Ale teraz ku kvízovej úlohe. Na prvom obrázku je nakreslených 6 predmetov. Jeden z nich je nakreslený aj na druhom obrázku. Ktorý je to a kde je nakresleny, to je už vaša úloha. Svoje riešenia nám posielajte do 25. septembra. Zo správnych odpovedí vylosujeme knižné odmeny.

HUMOR

TEST

Tatínek malého Jarda je zneklidnený. Vedouci školky mu řekla, že — jak se jí zdá — není s rozumovým vývojem klukáčka něco v pořádku. Sílo se do psychické poradny. Odborník začal Jardovi klást otázky:

— Kolik uši má kočka?
— Dvě.
— A kolik tlapek?
— Čtyři.
— A jaký vydává hlas?
Jaroušek se s údivem obrátil k tátovi a řekl:
— Copak ten pitomej dědek nikdy neviděl kočku?

Dobrá rada nad zlato

„Co treba robiť, aby Škót netrpel morskou chorobou?!"
„To je jednoduché: musíš mu vložit peniaz medzi zuby...“

* * *

RADY • PORADY • RADY • PORADY • RADY

OCHRONA PRAWA DO WYNAGRODZENIA ZA PRACĘ

W związku z listami czytelników w sprawie potrąceń dokonywanych przez pracodawców z wynagrodzeniem za pracę z różnych tytułów oraz sposobów dokonywania wpłat (np. do rąk żony pracownika) podajemy niżej podstawowe zasady wprowadzone przez nasze ustawodawstwo pracy w celu ochrony prawa do wynagrodzenia za pracę.

Pracownikom fizycznym powinno się wypłacać wynagrodzenie co najmniej raz na dwa tygodnie. Jeżeli wynagrodzenie jest obliczane w okresach miesięcznych — należy co dwa tygodnie wypłacać zaliczki w wysokości nie niższej od dwutygodniowego zarobku.

Wypłaty dla pracowników umysłowych nie mogą odbywać się rzadziej niż raz w miesiącu.

Wypłata wynagrodzenia za pracę powinna zaczynać się nie później niż bezpośrednio po zakończeniu dnia pracy (wg poszczególnych układów zbiorowych nie może trwać dłużej niż 2 godziny) i nie może być

PRAWNIK

dokonywana w lokalach gastronomicznych, handlowych itp.

Po wynagrodzeniu pracownik powinien zgłaszać się osobiście. Wypłacone może być ono innej osobie tylko na podstawie uprawnienia udzielonego przez pracownika lub orzeczenia sądowego. Sąd może nakazać np. aby należne pracownikowi wynagrodzenie wypłacić w całości lub części małżonkowi, zwłaszcza w przypadku gdy nie spełnia on obowiązku alimentacji. Z odnośnym wnioskiem do sądu może wystąpić zainteresowany małżonek lub w przypadku alkoholików — rada zakładowa.

Terminowa wypłata wynagrodzenia za pracę jest chroniona uprzewilejowanymi co do wysokości odsetkami, a mianowicie wynoszącymi 2—3% miesięcznie (jak wiadomo ustawowe odsetki wynoszą tylko 8% w stosunku rocznym).

ZATKANIE JELIT

Przejuwacze — Dwukrotne žucie krowy, silne wymieszanie jej z płynem w przedżołędziach przeszczadzają powstaniu zatknięcia jelita. Mimo tego jednak spotyka się zatknięcia, których przyczyną jest pasza ciężko strawna, sucha, zaparzona lub zapleśniasta. Zatknięcie takie spotyka się również przy długotrwałym transporcie koleją. Oprócz stoczniowego pogarszania się apetytu i zmęczenia, występują wśród objawów zatrzymanie kału oraz stałe parcia i wzdęcia. Owce żywione zapiaszczonym sianem zgryzają zębami, są niespokojne, poruszają się jakby na oślep. Wyciągają głowy do góry. W kale spotyka się krew i piasek. Jedynym radykalnym leczeniem jest stoso-

wanie środków przeciwszczajających, a więc wlewanie przez sondę do żołądka soli (500—100,0 dla bydła; 50, — 100,0 dla owiec) w dużej ilości wody, aloes (40,0—60,0 dla bydła; 5,0—10,0 dla owiec). Niezależnie od tego należy zwierzęta karmić w tym czasie paszą soczystą, zielonką itp.

Swinie — przyczyną zatknięcia jelit u świń może być podawanie wyłącznie suchej karmy z ziarnem, krótko pociętej sieczki, zjadanie przez świnie piasku, a dość często gruźlica, wrzody i zwężenia jelit. W miarę postępu choroby

Przepisy ustawodawstwa pracy zezwalają na potrącanie bez zgody pracownika wyłącznie następujących należności:

- 1) podatku od wynagrodzeń,
- 2) komornego za dostarczone przez zakład mieszkanię,
- 3) sumy egzekwowane na mocy tzw. tytułów wykonawczych, tj. prawomocnych wyroków sądowych, orzeczeń władz finansowych itp.,
- 4) zaliczek pobranych na poczet wynagrodzenia,
- 5) kar umownych nakładanych na pracowników umysłowych na podstawie umowy o pracę,
- 6) kar pieniężnych nakładanych na robotników za naruszenie regulaminu pracy a na pracowników umysłowych — za spóźnianie się do pracy lub nie usprawiedliwioną nieobecność w pracy.

W przypadku gdy pracownik godzi się na dokonanie potrąceń z wynagrodzeniem (np. raty pożyczkowe z kasy zapomogowo-pożyczkowej) można oczywiście

cie dokonać potrąceń także i innych należności niż objęte powyższym wykazem, a także w wyższym stopniu niż to wynika z przepisów o ograniczeniu egzekucji. (Przepisy te ściśle określają jaki procent zarobków może zostać potrącony, przy czym zależy on z jednej strony od wysokości zarobków pracownika, z drugiej zaś od rodzaju wierzytelności jaką ma zostać pokryta, np. uprzewilejowaną wierzytelnością są należności alimentarne, które można potrącać w wyższym procentie niż np. należności z tytułu pożyczek).

Szczególny rodzaj potrącenia stanowią składki na związek zawodowy. Składki te można potrącać na liście płacy, jeżeli ogół pracowników podejmie uchwałę upoważniającą zakład pracy do potrącenia składek lub gdy poszczególni pracownicy wyrażą na to pisemną zgodę. Nie wolno jednak dokonywać potrąceń na rzecz związków zawodowych tym pracownikom, którzy nie wyrażają na to zgody mimo podjęcia uchwały przez ogół pracowników.

Mec. WITOLD FERFET

najłatwiej jest podać strzykawkę bez igły, przez nos. Zwierzę w czasie tego zabiegu należy przytrzymać w postaci siedzącej. Aż do wyzdrowienia należy żywic roślinami okopowymi, odpadkami owoców, zielonką, kwaśnym mlekiem i serwatką.

Ob. A. G. Orawka — zapytuje czy u drobiu może wystąpić pryszczyca. Otóż, zachorowanie drobiu na pryszczyce nie są z całą pewnością jeszcze znane, jednak jeżeli choroba ta u ptaków w ogóle jest możliwa to występuje bardzo rzadko. Przy naturalnym zakażeniu powstają małe pecherzyki bądź na głowie, bądź też na nogach. Poza tym żadnych innych zmian nie stwierdza się.

Dr HENRYK MACZKA

KNEDĽA
ŽEMIĽOVÁ JEDNODUCHÁ

Pre 4 osoby: 30 dkg kruopicovej mýky, sol, 1 vajce, trochu soli a kústik droždia (ako fazuľka).

Do mýky dáme vodu, vajce, trochu soli a kústik rozmrveného droždia. Cesto veľmi dobré vymiesime, aby sa robili bublinky. Potom pridáme na drobné kocky pokrájanú žemľu (deň starú) a cesto necháme polhodinu stáť. Potom mokrou rukou urobíme šúlok, dáme variť do osolené vody ¾ hodiny. Potom knedľu vyberieme a nitkou olebo drôteným krájačom pokrájame na koleska.

ZEMIAKOVÉ KROKETY

Pre 4 osoby: 50 dkg zemiakov, 15 dkg krupicovej mýky, 1 vajce, ½ kávovej lyžičky soli, 2 lyžice mlieka alebo smotany. Na obalovanie: 2 vajcia, 10 dkg omrvín. Na vyprážanie: 25 dkg masti.

Uvarené zemiaky olúpeme, postrúhamo alebo prelisujeme, osolíme a s múkom, vajcom a mliekom smiesime. Cesto nesmie byť veľmi tvrdé. Potom ho rozvalkáme asi na 1 cm

hrubo, vykrajujeme kolieska, obalujeme v rozľahanych vajciach a v omrvinkach. V horúcej masti vyprážame do ružova. Podávajú sa k akejkoľvek zelenine alebo másu s omáčkou.

ZEMIAKOVÉ ŠÚLANCE

Pre 4 osoby: 40 dkg zemiakov, 2 žemle, 2 dkg masti, 1 vajce, 8 dkg mýky, 2 lyžice mlieka, sol.

Zemiaky uvaríme v kožke, potom olúpame a postrúhamo. Žemle pokrájame na menšie kocky a upräžíme v rúre na masti. Prídáme k zemiakom, osolíme a s mýkou a vajcom vypracujeme. Ak je cesto husté, prídáme podľa potreby mlieka alebo vody. Z cesta porobíme rovnaké gúľky a v slanej vode varíme asi 5-7 minút. Uvarené gúľky vyberieme a môžeme pomastif.

NEUMÍTE SI PORADIT S RŮZNÝMI POTÍŽMI A ROZČILUJÍCÍMI VÁS ZÁLEŽITOSTMI? NAPIŠTE NÁM NA ADRESU: REDAKCE „ŽIVOT“ WARSZAWA, AL. JEROZOLIMSKIE 37, I. p. ODPOVÍME VÁM A PORADÍME NA STRÁNKACH NAŠEHO ČASOPISU A V DOPISECH.

Czechosłowackiego Stowarzyszenia Kulturalnego Redaguje Kolegium. Redaktor Naczelny — Adam Chalupec. — Z-ca Red. Nacz. — Marian Kaškiewicz. Opracowanie graficzne — Kinga Skocinska. Opracowanie techniczne — Jerzy Nocuń. Nadesłanych rękopisów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca. Wydawca: Wydawnictwo „PRASA KRAJOWA” RSW „PRAZA”, Warszawa, ul. Wielka 12, tel. 28-24-11.

ADRES REDAKCIJ: WARSZAWA, AL. JEROZOLIMSKIE 37. TEL: 21-15-41, 28-22-81.
Prenumerat na kraj dla czytelników indywidualnych przyjmują urzędy pocztowe oraz listonosze. Czytelnicy indywidualni mogą dokonywać wpłat również na konto PKO nr. 1-6-100020 — Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch”, Warszawa ul. Wronia 23. Wszystkie instytucje państowe i społeczne mogą zamawiać prenumeratę wyłącznie za pośrednictwem Oddziałów i Delegatur „Ruch”. Ceny prenumeraty: kwartal: 3 zł, półroczna: 6 zł, roczna 12 zł. Prenumerata za granicą o 40% wyższa. Zamówienia ze zleceniami wysyłki za granicę przyjmuję Biuro Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch” Warszawa, ul. Wronia 23, nr konta PKO 1-6-100024 nr tel. 20-46-88. Egzemplarze numerów zdezaktualizowanych można nabycie w Punktach Wysyłkowych Prasy Archiwальной „Ruch”, Warszawa, ul. Nowomiejska 15/17, konto Nr 114-6-700041 VII O/M Warszawa.

Oddano do sklepu 8.VIII.1966. Podpisano do druku 31.VIII.1966.

Druk: Zakłady Graficzne RSW „Prasa“, Warszawa ul. Smolna 12. Zam. 1305.

ŽIVOT
CZASOPISMO
SPOŁECZNO
KULTURALNE

ČEŠKÁ VĚTĚNOVÝR

NA AUTOMOBILU Z LUBLINA DO PRAHY

v červnu 1909

„Mý se neseme jako vítr, za námi se nesou nadávky, koně trhají příprěz, převrhují vozy z nichž lítají přestrašené baby, košky a všechn náklad. Zdaž není směšné a zvláštní, že poslední slovo vynalezává myslí — automobil — přináší barbarské dráždění...“

V najkrásnej časti Zamaguria — v Piešťanach, pri známom pieninskom priesmyku, tam kde nad lesmi pokryté stráne tichej dolinky Lipnika, týčia sa do výšky 982 metrov nad morom a 550 metre nad hladinou Dunajca turne Troch Korún, takedy prechádzalo sa brodom do Poľska. Tu, na samotnej československo-poľskej hranici nachadza sa kláštor piaristickej rehole kartuziánov — lehnický kláštor, s čudným názvom „červený“.

Dnes je tažko povedať, kde je pôvod tohto pomenovania. Je možné, že v červenej streche, ktorú mal pôvodne, alebo snad tunajší ľud ho tak pomenoval po červených tehlových muroch z ktorých bol vybudovaný v protiklade k okoli-

šovci ho roku 1630 upevneni okružným múrom so strelnicami. Od roku 1907, po požari kláštor začal pustiť.

Jeho dejiny farebné a oviaté legendami určite mohli byť predlohou pre nejednu filmovú drámu. Lebo nie vždy tu viadlo tiečko a po veľkých stienach a nadvoriach nie vždy chodili zbožní mnisi. Tu sa skrývali kaciči a iní odstupenci. Odtiaľ tiež boli vykazani prví mnisi kartuziáni za „neresti... a nekonanie bohoslužieb“. Tu tiež bola najedná kostria mnicha, ktorý bol vždycky zažíva zamurovaný.

Červený Kláštor spájal slovenskú krajinu s Poľskom nielen nedalekým brodom. Kráľ Ludovít roku 1381 priznal mu právo lovenia rýb po obidvoch stranach Dunajca „pre viastnú stravu“, a kráľovna Hedviga priznala mu kontingent soli z poľských baní. Krakovskí mestáčni zasa roku 1409 darovali mnichom polovicu dediny Rychwalt. O niekoľko storočí neskôr kláštor le-

jsme si známeným restaurantom, kde omeškávali pasažieri. Sváčok ještě videli vlastníci a skočili do vozu. Projeli ho uměli a zkúšenosť zavírala, na jednom a jiném. Speciální mechanik. To jest prvňí podniká skutečně rozvedl jsem vedle řidiče, na jednom naším cestu, a také zachovalost pěch našich cestovatelů. Řidič musí byt zkušený, chladnokrevný (a ovesně i střízlivý) a dobrý mechanik. To ještě v kritickém momente, jenž ještě jazyk „na auto“. Nás řidič, pan Alexander, výhovoval tento požádavkum. Seděv celou cestu vedle něho, já se obdivoval jeho klidu, jistoty v kritickém momente, jenž ještě vlastní uměl išli na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled, až jak na květinové květy, neboť i domy byly ozdobeny květy. Sektu mariawittu vymyslia kozie Glowy, združelo nás procesí „mariawittů“. Množství lidu, děvčata ve světlých satech a v růžových květech na hlavě, v rukou měli všechni uměle lílije na dlouhých stopkách. Část „Panenek“ šlapala v bílé boso. Byl to pěkný pohled,